Petru Demetru Popescu

ISTORIA ROMÂNILOR
PENTRU TOŢI COPIII
9

„Inima mi se bate când aud rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ştefan cel Mare, lui Mihai Viteazul; da, domnilor mei! Şi nu mă ruşinez a vă zice că aceşti bărbaţi pentru mine sunt mai mult decât Alexandru cel Mare, decât Anibal, decât Cesar; aceştia sunt eroii lumii, în loc că cei dintâi sunt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Războieni are mai mare interes decât lupta de la Termopile, şi izbânzile de la Racova şi de la Călugăreni îmi par mai strălucite decât acele de la Maraton şi Salamina, pentru că sunt câştigate de către români!”

MIHAIL KOGĂLNICEANU

ISTORIA – CEA DINTÂI CARTE A UNEI NAŢIUNI
9

ISTORIA, ÎNVĂŢĂTOAREA VIEŢII

Omenirea a cunoscut în decursul timpului, în sute, mii şi chiar milioane de ani, necontenite schimbări prin care a parcurs, evoluând, distanţele de la trecut la prezent. Popoarele lumii au trăit însă întâmplări din cele mai felurite, adesea tragice: războaie nimicitoare, păci umilitoare, asupriri străine, jafuri şi crime, dar şi eroice lupte pentru dreptate şi libertate. De toate acestea se ocupă disciplina pe care o numim „istorie”, ea studiind ceea ce înseamnă de fapt chiar viaţa oamenilor, felul lor de a fi, de a gândi şi a se organiza, obiceiurile şi tradiţiile pe care le au.

Prin faptele ce le săvârşesc, cei care făuresc istoria sunt oamenii. La rândul lor, aceştia învaţă din istorie cum trebuie să trăiască, ceea ce e bine să urmeze şi ceea ce să îndepărteze ca rău şi dăunător vieţii. Istoria este, aşadar, plină de învăţăminte, constituie „cea dintâi carte a unei naţiuni” – cum o socotea marele patriot de la 1848, Nicolae Bălcescu – şi, în acelaşi timp, este învăţătoarea vieţii!

MARILE ADEVĂRURI DIN ŢARA DE LA DUNĂRE ŞI CARPAŢI

La fel este şi istoria patriei noastre. Mai întâi, ea reprezintă prima carte pe care trebuie să o cunoaştem pentru a afla viaţa înaintaşilor noştri aşa cum a fost, cu durerile şi bucuriile ei. Numai istoria românilor, a întâmplărilor de pe pământul în care ne-am născut şi trăim, pe vatra statornică a strămoşilor ne poate învăţa tot rostul vieţii noastre. Această istorie este pentru noi, românii, tulburătoare şi impresionantă. În acest spaţiu geografic de basm s-a făurit un popor a cărui istorie este plină de fapte eroice. Pictori şi scriitori au ilustrat şi evocat cu talent momente importante trăite de strămoşi.

Istoria ţării de la Dunăre şi Carpaţi are câteva trăsături proprii. Mai întâi, faptul că suntem aici dintotdeauna. Noi, românii, suntem urmaşii dacilor lui Decebal şi ai romanilor lui Traian. De la ei am moştenit virtuţi alese şi, în primul rând, setea de libertate. Românii au continuat tradiţiile strămoşeşti. Basarabii şi Muşatinii, voievozii românilor, au condus oşti neînfricate pentru apărarea dreptului sfânt la viaţă liberă.

Istoria românilor ne mai învaţă că poporul nostru n-a râvnit niciodată la bunurile altora, ci doar şi-a apărat cu străşnicie „sărăcia şi nevoile şi neamul”. Ţara noastră, aşezată, cum se exprima cronicarul Grigore Ureche, „în calea răutăţilor”, a fost în acelaşi timp un zid de apărare a ţărilor din apusul Europei în faţa invaziilor migratorilor. Întreaga natură s-a înfrăţit cu românii la ceas de cumpănă şi de istorie pentru a-i ajuta să învingă. Românii au avut parte de conducători minunaţi, care au ridicat sabia cu voinţă şi înţelepciune în lupta pentru libertatea neamului românesc. Şi nu puţin i-a ajutat pe români să triumfe credinţa în dreptatea cauzei în numele căreia luptau. În aceasta îşi găseşte înţeles şi imnul ce glăsuieşte un alt mare adevăr:

I

Eroi au fost, eroi sunt încă şi-or fi în neamul românesc.

ÎN TRECUTUL ÎNDEPĂRTAT, PE ACESTE MELEAGURI

EPOCA STRĂVECHE

Pământul pe care locuim noi – România de azi, situată aproximativ în centrul continentului Europa – a oferit condiţii de trai din vremurile cele mai îndepărtate. Cum arătau însă acei oameni pe care îi numim „primitivi”? Ei erau lipsiţi de toate bunurile pe care tot oamenii le vor adăuga în decursul timpului. Numai păsările cunoşteau tainele văzduhului, iar peştii pe cele ale adâncurilor mării; roata încă nu se inventase, iar uriaşele distanţe erau parcurse cu piciorul. Grupurile umane trebuiau să lupte din greu pentru a supravieţui, să-şi procure cele necesare traiului şi să se apere de animalele sălbatice.

CE NE SPUNE PĂMÂNTUL?

Minunaţii oameni de ştiinţă numiţi arheologi au descoperit în pământ urme de viaţă ale acelor oameni primitivi: unelte, arme, podoabe. Vestigiile ne arată felul cum trăiau, cu ce se ocupau şi adesea chiar ce credinţe aveau. S-a putut dovedi că viaţa la Dunăre şi Carpaţi este străveche, dar mai cu seamă că de atunci ea a curs neîntrerupt, venind spre vremurile noastre. Până nu de mult, cele mai vechi urme descoperite erau cele de pe Valea Dârjovului (jud. Olt) – pietre de râu cioplite la unul dintre capete, şi care aparţinuseră primilor oameni ce au trăit cu 1.000.000 de ani î.Hr. Se pare însă că viaţa este mult mai veche la noi, concluzie trasă în urma unor noi descoperiri.

EPOCA PIETREI

La începutul existenţei lor, oamenii trăiau o viaţă grea şi nesigură. Adunaţi în cete mai mici sau mai mari, umblau din loc în loc pentru a găsi în natură de mâncare: fructe din arbori, rădăcinile unor plante, peşti din apele râurilor, mici animale, îmbrăcămintea lor era sumară deoarece clima era caldă. Dormeau sub cerul liber, pe terasele râurilor sau adesea în scorburile copacilor. Treptat, răcindu-se clima, au găsit adăpost în peşteri. Dar cel mai mare rol în îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă l-au

avut uneltele. Primele unelte au fost din piatră cioplită. De aceea, această epocă se numeşte *Paleolitic,* fiind datată pe teritoriul ţării noastre între 600.000 – 5.500 î.Hr. Uneltele s-au perfecţionat mereu. Acestora li s-au adăugat cele din lemn şi os; erau folosite şi oale din lut, lucrate cu mâna. Din aceste vremuri s-au descoperit urme de locuire la Ripiceni, Cioclovina, Bucureşti şi în alte localităţi.

Bărbaţii organizau vânătoarea de mamuţi, animale foarte mari. Vânătoarea era plină de primejdii. Omul era superior animalelor nu prin forţa fizică, ci prin gândire şi inventivitate. Urmau calea mamuţilor şi, când unul dintre ei se răzleţea de turmă, îl speriau cu strigăte şi îl goneau spre o groapă anume săpată şi acoperită cu crengi înfrunzite. Mamutul cădea în capcană şi era ucis cu lovituri de bâte şi bolovani. Carnea era consumată la început crudă.

DESCOPERIREA ŞI PRODUCEREA FOCULUI

Focul a jucat un rol covârşitor în viaţa omului primitiv. El a fost obţinut pe cale naturală: fulgerele aprindeau pădurile sau copacii răzleţi. Mai întâi, a învăţat să-l păstreze, apoi a izbutit să-l producă, fie prin frecarea a doua lemne uscate, fie prin scăpărarea a doua pietre. Focul a oferit două daruri: lumina şi căldura. Apoi, omul se putea apăra mai uşor de animalele sălbatice, care se speriau de foc. Cu vremea, îl va putea folosi şi la prepararea hranei. Oasele de animale serveau la confecţionarea undiţelor (harpoanelor) pentru prins peşte.

ALTE PROGRESE

Colectivităţile umane se înmulţesc şi se organizează mai bine. Uneltele sunt acum din piatră şlefuită. De aceea, această epocă se numeşte *Neolitic.* Pe teritoriul ţării noastre se întinde între 5.500 – 1.800 î.Hr. Uneltele sunt acum mai ascuţite şi mai bune. Pieile şi blănurile de animale sunt folosite pentru veşminte. Se inventează arcul şi săgeata. Au dispărut animalele gigantice şi în peisajul codrului şi-au făcut apariţia animale mai mici: câinele, porcul, boul, calul etc. Cu ajutorul săgeţii, vânatul este mai uşor. Oamenii izbutesc să domesticească unele animale.

Devin mai statornici. Se leagă de un anumit pământ, pe care încep să-l cultive, fac agricultură, îşi construiesc locuinţe, folosind piatra şi lemnul pentru ridicarea lor. Urme de aşezări din aceste timpuri s-au descoperit la Bucureşti, Cucuteni, Ariuşd, Hamangia, Caşolţ, Boian, Vădastra şi în alte multe localităţi.

PRIMELE REPREZENTĂRI ARTISTICE

Cu timpul, oamenii acelor vremi au început să-şi exprime credinţele prin imagini ce vădesc un autentic simţ artistic. Crezând în magie, ei reprezentau cât mai real imaginea animalelor rănite, sperând să influenţeze astfel favorabil desfăşurarea ulterioară a vânătorii. Acestea pot fi considerate primele manifestări de artă. Ele au fost descoperite pe pereţii peşterilor (arta rupestră).

Pe teritoriul României s-au găsit puţine urme de asemenea artă, cum ar fi picturile pe stâncă de la Lăpuş (jud. Sălaj). Probabil vremea a măcinat şi a şters aceste urme. Simţul artistic se dezvăluie şi în împodobirea vaselor din lut cu diferite motive. Se realizează şi statuete. Mărturie a talentului sunt, de pildă, cele două statuete din lut ars, reprezentând un bărbat şi o femeie, descoperite la Hamangia, lângă Cernavodă. Datorită poziţiei sugestive în care este reprezentat bărbatul, arheologii l-au numit „Gânditorul”.

EPOCA METALELOR

Oamenii au făcut noi descoperiri. Cea mai importantă a fost confecţionarea uneltelor din metale. Nu le-au părăsit nici pe cele din piatră, lemn şi os. Dar metalul era mai dur şi mai rezistent. Primul metal folosit a fost arama. Mai bun decât aceasta s-a dovedit bronzul.

Aflarea şi folosirea minereurilor de fier au însemnat o adevărată revoluţie. În locul brăzdarului de plug din piatră sau lemn, care se distrugea uşor, au pus brăzdar de fier. Cu ajutorul roţii, olarul produce mai multe vase din lut şi de calitate mai bună.

Din această epocă, ce se cuprinde pe teritoriul României între 1.800 î.Hr. – 106 d.Hr., s-au făcut multe descoperiri arheologice, cele mai cunoscute fiind la

Monteoru, Gârla Mare, Pecica, Poiana, Ferigele, Oradea, Lechinţa de Mureş şi altele. Ceramica este bogat ornamentată, iar ceaşca dacică – cea mai caracteristică prezenţă.

SFÂRŞITUL EPOCII GENTILICE

Prefacerile se înmulţesc. Oamenii devin tot mai statornici şi mai pricepuţi în munca lor. Se organizează în colectivităţi mari, numite *tribun.* Uneltele s-au perfecţionat, produsele sunt tot mai multe şi sunt schimbate între triburi. Încep însă şi războaiele între comunităţile tribale. Unele triburi învinge, altele sunt învinse şi supuse. Dispare vechea egalitate ce domnise în vremurile trecute. Unii devin mai bogaţi decât alţii. Epoca gentilică ia sfârşit, oamenii trăitori atunci pe pământul de la Dunăre şi Carpaţi intrând într-o altă treaptă a istoriei.

DACII – STRĂMOŞII NOŞTRI CEI DINTÂI

CINE ERAU DACII?

Primul care ne dă ştiri despre daci este istoricul grec Herodot, supranumit „părintele istoriei”. Acesta arată că dacii făceau parte din marele neam al tracilor, care era împărţit în numeroase triburi aşezate în întreaga Peninsulă Balcanică. Cei de la nordul Dunării se numeau geto-daci. Herodot îi pomeneşte, vorbind în cartea sa despre marea expediţie din anul 514 î.Hr. a regelui perşilor, Darius I, împotriva sciţilor aflaţi în nordul Mării Negre. Cu acest prilej, geţii din Dobrogea nu s-au supus fără luptă, motiv pentru care Herodot îi socoteşte „cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci”. Deşi sunt întâlniţi în documente sub denumirea de geto-daci, ei sunt în realitate acelaşi popor şi vorbesc aceeaşi limbă. Mai târziu, apar sub denumirea de daci.

VIAŢA DE TOATE ZILELE A DACILOR

Dacii erau oameni harnici, pricepuţi şi, din firea lor, paşnici. Ei se ocupau cu agricultura, creşterea vitelor, pomicultura şi grădinăritul, precum şi cu cultivarea viţei-de-vie. Erau buni meşteşugari. Femeile practicau meşteşugurile casnice, torsul, ţesutul şi chiar olăria.

Bărbaţii prelucrau metalele, făureau unelte şi arme din fier. Apicultura luase o aşa de mare răspândire, încât se spunea că, din pricina numărului mare de albine, nu se putea trece Dunărea.

Cetăţile dacilor erau înconjurate de ziduri din piatră, groase de trei metri. Locuinţele oamenilor simpli erau construite din lemn şi împletitură de nuiele, lipită cu lut. Portul lor era asemănător cu cel al ţăranilor români de la munte, care sunt moştenitorii direcţi ai dacilor: bărbaţii purtau plete şi barbă, cămăşi lungi şi iţari, iar pe timp de iarnă, cojoace şi glugi.

Numai nobilii, numiţi „tarabostes”, purtau căciuli; femeile îşi strângeau părul în coc, de care legau marama; purtau fustă şi cămaşă cu mâneci. Aşa îi vedem reprezentaţi pe Columna lui Traian.

CREDINŢE ŞI OBICEIURI

Dacii credeau în mai mulţi zei, dar socoteau ca zeu suprem pe Zamolxis, întruchipare subpământeană a vegetaţiei şi a fertilităţii. Gebeleizis era zeul cerului senin şi al luminii, iar Bendis, zeiţa lunii şi a pădurilor. Obiceiurile erau legate de credinţă. Dacii credeau în forţa pe care le-o dă pământul pe care s-au născut şi îl apărau până la jertfa de sine, pentru că, atâta timp cât pământul era liber, şi ei erau astfel şi, deci, „nemuritori”. În luptă se dovedeau neînfricaţi. Când plecau la luptă, sorbeau apă din Dunăre – considerată de ei un râu sfânt, ca şi de aici să prindă putere pentru a învinge. Trăgeau cu săgeţile în nori pentru a alunga duhurile rele şi a elibera pe Gebeleizis. Morţii erau arşi, iar cenuşa, fie îngropată în pământ, fie în vase numite urne, care apoi se îngropau împreună cu obiecte ce aparţinuseră dispărutului.

O CULTURĂ ÎNAINTATĂ

Limba vorbită de daci era izvorâtă parcă din tăria munţilor şi a pământului. Numele bărbăteşti le transmiteau cu sfinţenie urmaşilor. Şi femeile aveau nume frumoase.

Dacii au cunoscut scrisul. La început foloseau alfabetul elen, apoi au trecut la cel latin. Aveau unele

cunoştinţe ştiinţifice din domeniul botanicii, al medicinei şi al astronomiei. Cât priveşte arta, ea se manifesta în diverse feluri: meşteşugarii împodobeau obiectele pe care le foloseau zilnic în gospodărie; vasele de lut, lucrate cu mâna sau la roată, erau pictate cu gust; construcţiile dacilor purtau semnul frumosului şi chiar aşezarea lor în mijlocul naturii dovedea simţ artistic.

DROMIHETE ŞI LISIMAH

Triburile geto-dace aflate în Câmpia Dunării se unesc într-o puternică uniune de triburi pentru a putea apăra pământul străbun de năvala cuceritorilor. Ei aleg drept conducător pe viteazul Dromihete.

Izvoarele istorice vechi ne spun că, învins şi capturat cu familia şi întreaga sa armată, Lisimah a fost condus în cetatea Helis, aflată în câmpia munteană. Aici, Dromihete îl pofteşte la un ospăţ. Masa regelui este aşezată pe covorul luat de geţi ca pradă de război. Lisimah este servit cu mâncăruri alese în vasele de argint ce-i aparţinuseră.

Alături, aşezaţi pe paie, la mese obişnuite, geţii mâncau bucate simple, din vase de lemn. În timpul ospăţului, umplând o cupă, Dromihete se adresează lui Lisimah, pe care îl numeşte „tată”, întrebându-l a cui masă i se pare mai bogată. „A macedonenilor, fireşte”, a răspuns Lisimah. „Dacă este aşa, îi spuse Dromihete, de ce ţi-ai lăsat toate ale tale, atât de strălucite, ca să vii în sărăcia noastră?” înţelegând învăţătura ce i s-a dat, Lisimah şi-a recunoscut vina de a fi încercat să aducă sub stăpânirea sa un popor viteaz şi înţelept şi a făcut pace *Dac înarmat* pentru totdeauna cu Dromihete, care i-a devenit prieten şi aliat.

MARELE REGE BUREBISTA

Cel care izbuteşte să unească, sub conducerea sa, toate triburile daco-getice dinăuntrul şi din afara arcului Carpaţilor şi să întemeieze un stat puternic şi independent a fost Burebista. Se pare însă că nu toate căpeteniile geto-dace s-au supus de bunăvoie şi, atunci, Burebista le-a cucerit.

Pe la anul 82 î.Hr., el se urcă pe tron. Centrul statului

său era în munţii Orăştiei, unde zideşte cetăţi de apărare. Armata pe care o formează se ridica la 200.000 luptători. Cu ea izbuteşte să înfrângă rezistenţa populaţiilor vecine şi se face temut chiar pentru romani. În războiul dintre Cezar şi Pompei, Burebista îl susţine pe acesta din urmă. Biruitor, Cezar se pregătea să-l înfrunte pe regele dac, dar, în anul 44 î.Hr., e asasinat şi, în acelaşi an, moare şi Burebista.

Despre acest mare rege, istoricul antic, Strabo, scrie: „Ajungând în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, Burebista, bărbat get, l-a înălţat atât de mult prin exerciţii, cumpătare şi ascultare faţă de porunci, încât, în câţiva ani, a făurit un stat puternic şi a supus geţilor cea mai mare parte din populaţiile vecine. Ba încă a ajuns să fie temut şi de romani”.

DECEBAL

După moartea lui Burebista, statul pe care îl întemeiase se mai menţine doar în Transilvania. Aici domnesc, pe rând, câţiva regi, ce se străduiesc să menţină unitatea statului. Cel care izbuteşte să refacă unitatea este Decebal. El îşi începe domnia în anul 87 d.Hr. Conştient de primejdia romană la Dunăre, Decebal continuă să întărească toate cetăţile din munţii Orăştiei, cărora le adaugă altele noi. Capitala sa era la Sarmizegetusa. El întăreşte armata şi îndeamnă pe meşteşugari să făurească arme. Stindardul de luptă al dacilor era capul de lup, purtat în vârful unei suliţe şi având o limbă şuierătoare menită să scoată un sunet ameninţător, care să-i înspăimânte pe duşmani:

„Decebal, scrie Cassius Dio, era priceput în ale războiului şi iscusit la faptă, ştiind când să năvălească şi când să se retragă la timp, meşter a întinde curse, viteaz în luptă, ştiind a se folosi cu dibăcie de o victorie şi a scăpa cu bine dintr-o înfrângere”.

RĂZBOAIELE DINTRE DACI ŞI ROMANI

ÎMPĂRATUL TRAIAN ŞI PLANUL CUCERIRII DACIEI

Unul dintre cei mai de seamă împăraţi romani, prin calităţile pe care le avea şi ca excelent comandant militar, a fost Traian. El începe să domnească la anul 98 d.Hr.

Întrucât înaintaşul său, Domiţian, mai purtase lupte cu dacii şi nu izbutise să-i înfrângă, el făureşte planul cuceririi Daciei. Prin aceasta, urmărea să mărească hotarele imperiului, să ocupe poziţia strategică a Daciei, să exploateze bogăţiile acestei ţări, transformându-i pe daci din oameni liberi în sclavi.

DESFĂŞURAREA RĂZBOAIELOR

Între daci şi romani s-au purtat două mari războaie: primul în anii 101 – 102 d.Hr., al doilea în anii 105 – 106 d.Hr. Ciocniri mărunte au fost multe.

RĂZBOIUL DIN 101 – 102 d.Hr.

Decebal pregătise ţara de apărare. Dusese la adăpost, în munţi, femeile, copiii şi bătrânii. Tot timpul hărţuia armatele duşmăne ce înaintau, pentru a le împuţina numărul. Le întindea tot felul de capcane. Dacii luptau cu eroism, dar romanii erau superiori ca număr şi tehnică de luptă. Aveau maşini de război: berbeci, catapulte.

În bătălia de la Tapae, dacii sunt înfrânţi şi romanii ocupă Ţara Haţegului. Iarna îl obligă însă pe Traian să oprească înaintarea. Decebal, care nu se temea de asprimea timpului, împreună cu triburi aliate, trece Dunărea îngheţată şi atacă armatele romane staţionate în Dobrogea. Lupta se dă la Adamclisi. Soldaţii romani au pierderi grele, dar se apără cu îndârjire şi, în cele din urmă, atacul este respins. Pentru a comemora această bătălie, greu câştigată, Traian va construi chiar pe locul unde s-a desfăşurat bătălia, un monument funerar şi un oraş.

În primăvară, romanii reiau înaintarea, ameninţând capitala statului dac. Decebal cere şi obţine pacea. Romanii se înstăpânesc pe ţinuturile cucerite.

Dar viteazul rege dac nu se împăca la gândul înfrângerii. El se pregăteşte din nou de luptă, aşa cum de fapt a făcut şi Traian.

RĂZBOIUL DIN 105 – 106 d.Hr.

În anul 105 d.Hr., împăratul Traian înaintează cu armatele sale pe mai multe direcţii, spre Sarmizegetusa.

Principala armată a trecut Dunărea pe podul de la Drobeta (Turnu Severin), construit în anii de pace, după planurile renumitului arhitect Apollodor din Damasc.

Eroismul dacilor şi al lui Decebal este sublim, dar oştile romane care ajung la Sarmizegetusa sunt covârşitoare. Eroica rezistenţă este înfrântă. Decebal şi o parte dintre căpeteniile dace fug în munţi pentru a pregăti o nouă apărare. Este însă urmărit de către soldaţii romani. Dându-şi seama că va fi capturat, Decebal îşi curmă viaţa, pentru a nu cădea viu în mâinile romanilor. Frumoasa ţară a Daciei devenea de acum leagănul unui nou popor, care avea să fie cunoscut în istorie pentru statornicia sa pe aceste meleaguri.

TRIUMFUL LUI TRAIAN ŞI DECEBAL

Traian s-a bucurat atât de mult de biruinţă, încât a poruncit ca la Roma să se înalţe o Columnă, în amintirea luptelor, care să simbolizeze triumful său asupra lui Decebal. Ea este şi actul de naştere a poporului român. 123 de zile au ţinut sărbătorile închinate biruinţei. Şi totuşi, se poate spune că aceste războaie nu au cunoscut înfrânţi. Prin vitejia de care au dat dovadă, atât dacii, cât şi Decebal, au binemeritat slava istoriei. Prin urmările acestei încleştări, triumful va aparţine deopotrivă lui Traian şi lui Decebal. Aceasta pentru că, din poporul dac – condus de viteazul Decebal – şi popoarele imperiului – conduse de ilustrul Traian – se va naşte vrednicul popor român.

Acest fapt este cântat în versuri entuziaste de Ioan Neniţescu în poezia celebră „Pui de lei”:

E viţa noastră făurită
De doi bărbaţi cu braţe tari
Şi cu voinţa oţelită.
Cu minţi deştepte, inimi mari.
Şi unu-i Decebal cel harnic.
Iar celălalt Traian cel drept.
Ei pentru vatra lor amarnic
Au dat cu-atăţia duşmani piept...

DACIA ROMANĂ

CUM A FOST ORGANIZATĂ DACIA ROMANĂ

În anul 106 d.Hr., Dacia a fost transformată în provincie romană. Dar nu tot teritoriul Daciei lui Decebal, ci numai cea mai mare parte din Transilvania, Banat şi Oltenia, sudul Moldovei şi câmpia munteană. Dobrogea se afla mai dinainte în sistemul de dominaţie al romanilor. În schimb, Maramureşul, Crişana şi nordul Moldovei n-au fost ocupate de romani, ci au continuat să fie locuite de dacii liberi.

Dacia romană a fost organizată ca provincie imperială, adică subordonată direct împăratului, care o conducea printr-un guvernator. Capitala Daciei romane a fost stabilită într-o nouă aşezare, construită din porunca lui Traian, numită Ulpia Traiana Sarmizegetusa, situată nu departe de vechea capitală. Dacia a fost ocupată cu trupe, dată fiind poziţia ei ce trebuia apărată de lumea din afara imperiului.

DACO-ROMANII

Important este a şti care a fost situaţia dacilor în noua provincie romană şi, în general, a oamenilor care au populat-o. Deşi unele teorii au afirmat că toţi dacii au pierit în lupte, mărturiile documentare dovedesc că dacii care au supravieţuit războaielor s-au întors la vetrele lor. Ei au fost nevoiţi să se

supună cuceritorilor. Pentru a putea ţine în ascultare pe daci, romanii au adus în Dacia, pe lângă armată, funcţionari, judecători şi colonişti (din toate părţile vastului imperiu), cărora li se dădeau pământuri să le lucreze şi posibilitatea de a se îndeletnici cu meşteşugurile şi comerţul. Aceste măsuri au avut urmări importante, care scot în evidenţă adevărul că stăpânirea romană în Dacia a adus atât binefaceri, cât şi dureri:

a) Romanii au venit în Dacia cu scopul de a exploata bogăţiile acestui pământ;

b) Romanii au fost însă purtătorii unei civilizaţii înaintate şi au contribuit la înflorirea economică a Daciei.

O mare dezvoltare au cunoscut producţia agricolă şi meşteşugărească, negoţul; oraşele din Dacia au primit o altă înfăţişare prin clădiri noi, asemănătoare celor romane: amfiteatre, monumente, băi publice; s-au construit drumuri noi, pietruite sau pavate, menite să lege provincia Dacia cu restul imperiului, poduri şi apeducte;

c) Se încheagă tot mai mult pătura stăpânitoare, formată din funcţionari, ofiţeri superiori, colonişti bogaţi ori chiar o parte a nobilimii dace, care s-a supus cuceritorilor şi a fost acceptată de aceştia. Totodată, marea masă a populaţiei, în special dacii, îşi pierde libertatea, fiind transformată în sclavi puşi să muncească în folosul cuceritorilor;

d) Cea mai însemnată urmare a fost la nivelul păturii de jos a dacilor şi a coloniştilor, care s-au însoţit pentru a lucra pământurile, a practica diverse meşteşuguri sau a participa la lucrările de construcţii. Prin această convieţuire s-a format populaţia daco-romană, ce devine principala producătoare de bunuri, pe care se sprijină societatea din Dacia romană.

CREŞTINISMUL ÎN DACIA

Printre coloniştii romani veniţi în Dacia s-au aflat şi unii care erau adepţii noii credinţe. Mărturii arheologice vin să confirme existenţa lor şi continuitatea acestei credinţe, în timpul migraţiilor, îndreptăţind afirmaţia că poporul român s-a născut creştin. Printre aceste dovezi se află şi o inscripţie, o parte dintr-un candelabru din sec. IV e.n., în limba latină, descoperită în biserica de la Biertan (jud. Sibiu), în care se poate citi: „Ego Zenovius votum posui” (Eu, Zenovius, am pus acest dar), având o monogramă a numelui lui Iisus, tipică pentru acel secol.

RETRAGEREA AURELIANĂ

Sclavii şi săracii din Dacia, nemulţumiţi de situaţia lor grea, se răsculau adesea şi chemau în ajutor şi pe dacii liberi. La graniţe apărură popoarele migratoare, care urmăreau să stăpânească teritoriile bogate ale Imperiului roman. împăratul Aurelian n-a mai putut menţine stăpânirea asupra Daciei. De aceea, în anii 271 – 275, a

ordonat retragerea din Dacia. S-au retras însă la sud de Dunăre doar stăpânitorii, armata şi administraţia. Daco-romanii de rând au devenit oameni liberi. Ei au continuat să vieţuiască pe aceste meleaguri.

„VIN ŞI HUNII, VIN ŞI GOŢII...

POPOARELE MIGRATOARE

Cine erau şi de unde veneau? în urma retragerii romane, populaţia daco-romană a fost supusă unor noi încercări. Pământul dintre Dunăre şi Carpaţi a fost călcat de pasul cotropitor al unor popoare care, ca şi perşii odinioară, veneau să ceară pământ şi apă. Ele căutau cu lăcomie bogăţiile Imperiului roman, aflat acum în mare slăbiciune. Romanii au numit aceste seminţii „barbare", adică străine de imperiu şi vorbind limbi diferite de cea latină. Având în vedere că ei se aflau în continuă mişcare (migraţie), este potrivit a li se spune „popoare migratoare".

De unde veneau ele? Unele plecaseră dinspre ţinuturile de la miazănoapte, de la Marea Baltică şi Marea Nordului, altele, soseau în cete mari dinspre răsărit, din stepele întinse ale Asiei. Porniseră după pradă. Nu le lipseau armele de luptă: spada, suliţa, arcul. Pe unde treceau pârjoleau totul. Pe cai iuţi mânau căpeteniile şi luptătorii. Căruţele purtau femeile, bătrânii şi copiii, ca şi tot avutul lor. Zile şi nopţi mergeau pentru a căuta locuri mai prielnice vieţii şi mai bogate. Rămâneau mai mult în locurile unde găseau iarbă bună pentru turmele lor. Aici îşi făceau corturi – care se înălţau lesne şi se desfăceau uşor când erau dornici de plecare. Nu erau legaţi de pământ, ci urmăreau doar prada. Cât priveşte meşteşugurile, ele nu erau practicate decât în măsura în care le erau strict necesare: şei pentru cai, potcoave. Restul luau de la oamenii harnici şi statornici ai acestor pământuri.

GOŢII, HUNII, GEPIZII, AVARII ŞI SLAVII

Documentele ne vorbesc limpede despre popoarele migratoare care au călcat pământurile străbunilor noştri. O evocare sugestivă ne oferă şi marele nostru poet Mihai Eminescu, în versurile din poezia „Doina", care glăsuiesc:

Vin şi hunii, vin şi goţii.
Vin potop, potop cu toţii...

Într-adevăr, au venit potop. Primii au fost *goţii* ce făceau parte din triburile germanice. Goţii erau cruzi. Au jefuit şi au distrus oraşele, printre care şi portul întemeiat de greci la ţărmul Mării Negre, numit Histria. Au trăit de pe urma muncii pământenilor, nu un an, doi, ci peste o sută de ani.

În secolul al IV-lea a migrat spre pământurile noastre un alt neam got – *vizigoţii,* de la care ne-a rămas un tezaur vestit – *Cloşca cu puii de aur* – numit şi *tezaurul de la Pietroasa,* descoperit în judeţul Buzău. După amar de vreme părăsiră aceste ţinuturi. Dar nu de bunăvoie, ci împinşi de la spate de huni, în 375.

Hunii veneau din Asia. Erau mongoli. Legea lor era puterea, jefuirea şi semănarea morţii. Conduşi de Attila, supranumit de creştini „biciul lui Dumnezeu", ei încearcă să pună stăpânire pe Europa Apuseană. După moartea lui, marele imperiu pe care izbutise să-l înjghebe se destramă. Alte triburi de pradă îi iau locul.

În câmpia Pannoniei, unde îşi avusese Attila capitala, s-au statornicit *avarii,* tot mongoli.

În ţinuturile transilvane au pătruns, în aceeaşi vreme cu avarii, şi *gepizii.* Pe la anul 600, dinspre miazănoapte, de unde veniseră goţii, vin şi *slavii.* Aceştia erau mai paşnici şi statornici, dispuşi a cultiva pământul şi a practica diferite meşteşuguri: o parte dintre ei va putea convieţui cu pământenii, ceilalţi vor migra spre sud.

DACO-ROMANII ŞI MIGRATORII

Daco-romanii au suferit cumplit de pe urma cotropitorilor. E drept, mulţi luau calea codrului, înfrăţindu-se cu acesta. Nevoia îi aducea din nou la pământuri, pentru a le lucra. Ei dau produse popoarelor migratoare pentru a fi lăsaţi în linişte. Dar, sentimentul libertăţii îi conduce de mai multe ori la luptă îndârjită, de apărare a drepturilor lor fireşti. Ei nu pot fi îngenuncheaţi. Lupta lor triumfa necontenit!

FORMAREA POPORULUI ROMÂN ŞI A LIMBII ROMÂNE

CUM, UNDE ŞI CÂND S-A FORMAT POPORUL ROMÂN?

Formarea poporului român şi a limbii române constituie o însemnată pagină din istoria românilor. Ea ne arată cine suntem, cum a început drumul de la străbuni spre noi.

Unii istorici străini au căutat să schimbe adevărul care nouă ne este atât de scump, pentru a-şi atinge propriile scopuri. Dacii ar fi fost exterminaţi în războaiele cu romanii – spuneau unii – şi românii s-au format ca popor doar din romani. Alţii socoteau, la fel de greşit că, la retragerea aureliană, întreaga suflare a părăsit Dacia, care ar fi rămas astfel pustie.

Noi ştim prea bine că acestea sunt simple închipuiri. Poporul român a luat fiinţă în felul următor: la temelia lui au stat dacii, care au rămas stâncă neclintită aici. Ei s-au înfrăţit cu coloniştii romani, care i-au romanizat. Treptat, rănile războaielor s-au vindecat, ura s-a potolit, a triumfat cel mai înălţător sentiment omenesc, iubirea. Bărbaţii romani s-au căsătorit cu femei dace şi au avut urmaşi demni, care n-au mai fost numai daci sau numai romani. La capătul acestei convieţuiri de 165 de ani, care a continuat şi după retragerea aureliană, s-a născut mândrul popor român de origine latină.

Nu putem da crezare nici celor care spuneau că românii s-au format undeva la sud de Dunăre, unde s-ar fi retras întreaga populaţie din Dacia şi, s-ar fi întors mai târziu, ca popor român. Documentele ne arată că au fost aici dintotdeauna, din străvechime şi, tot aici, în vatra străbună cuprinsă între Dunăre, Carpaţi şi Mare, se află şi leagănul de zămislire a noului popor. La sfârşitul secolului al VI-lea şi începutul secolului al VII-lea, la venirea slavilor, românii se formaseră ca popor.

DULCEA LIMBĂ ROMÂNEASCĂ

Limba pe care o vorbim s-a format odată cu poporul. Vechea limbă a dacilor nu s-a pierdut cu totul. Cuvinte de

origine dacă din limba română stau şi azi drept mărturie a acestui adevăr: fluviul Dunărea *(Donaris)*, râul Mureş *(Maris)*, oraşele Turnu Severin (*Drobeta)*, Cluj *(Napoca)*, atâtea alte nume de ape şi locuri. Şi azi se mai numesc unii Decebal, întru neuitarea marelui rege dac. Alte cuvinte dace în limba română: *vatră, cătun, copac, a răbda, balaur, melc, strună, barză, mistreţ, viezure, brazdă, mânz, brânză, strugure, mazăre, baci, buză, ceafă, prunc, copil, brad.* Dacii înşişi au înţeles că limba latină reprezenta o civilizaţie superioară. De aceea, au îmbrăţişat această limbă. Acesta este motivul pentru care cele mai multe cuvinte din limba română sunt de origine latină: *Traian, Ovidiu, Horaţiu, Cezar, Virgiliu, frate, soră, părinte, om, patrie, ţară, mare, pământ, a ara, a semăna, pâine, pom, bun, frumos, grâu, iarbă, vacă, oaie, nuc, cer, a cânta, cetate, bărbat, fiu, nepot, câmp, albină, viţă, biserică, duminică, Dumnezeu* etc. Limba română are un caracter romanic.

În decursul timpului, daco-romanii şi apoi românii au asimilat şi elemente ale migratorilor. De la aceştia au luat cuvinte, fără ca limba să-şi piardă caracterul ei romanic. De la slavi au luat, de pildă, mai multe cuvinte: *Dan, Vlad, Pârvu, Bogdan, drag, voinic, blajin, Ialomiţa, Dâmboviţa, Bistriţa, vecernie, utrenie, plug* etc.

Limba română s-a dezvoltat şi s-a înfrumuseţat permanent. La început, a fost rostită de popor, cu simplitatea sa, poeţii anonimi fixând-o în minunate forme artistice. Mai apoi, au venit oamenii de cultură şi de talent ca să o cizeleze şi să o facă dulce ca fagurele de miere. Printre aceştia locul de frunte îl ocupă Luceafărul poeziei româneşti: Mihai Eminescu!

Astfel, George Sion, în poezia sa „Limba românească”, era îndreptăţit să spună:

Mult e dulce şi frumoasă Limba ce-o vorbim.
Altă limbă-armonioasă la ea nu găsim.
Saltă inima-n plăcere când o ascultăm.
Şi pe buze aduce miere când o cuvântăm…

Întrucât limba română este atât de frumoasă, a nu o

vorbi corect, a-i stâlci cuvintele şi a le schimba înţelesul reprezintă o greşeală de neiertat!

A te exprima corect şi literar în limba strămoşilor, atât în scris, cât şi prin viu grai, a-i păstra neştirbite alcătuirea şi înţelesurile, ca şi frumuseţile ei nebănuite, fără egal în lume, iată o datorie supremă a fiecărui român!

POPORUL ROMÂN ESTE NEMURITOR

Oricâţi migratori ne-au călcat ogorul şi oricât de grea a fost lupta de apărare şi rezistenţă, niciunul n-a izbutit să ne facă a ne pierde fiinţa şi neamul, nici să ne strămute în alte tărâmuri, nici să ne uităm graiul nostru minunat. Am fost legaţi prin rădăcini adânci de acest pământ şi nicio furtună nu ne-a putut clinti. Ca un cântec a răsunat în azur graiul cel mai sfânt românesc. Limba română a rămas nepieritoare, poporul român este nemuritor!

O SALBĂ DE MÂNDRE CNEZATE ŞI VOIEVODATE

EVUL MEDIU PE PĂMÂNTUL ROMÂNESC

Odată cu formarea poporului român şi a limbii sale, Epoca Antică lua sfârşit. Se anunţau zorii Evului Mediu, ai unei societăţi noi. Prefacerile care aveau loc îşi găseau izvorul în condiţiile istorice în care erau nevoiţi să trăiască românii sub necontenita ameninţare a migratorilor. Ca să poată trăi, ei trebuiau să lucreze pământurile. Pentru că pământul este o uriaşă sursă de hrană. Românii ştiau acest lucru de la strămoşii lor daci şi daco-romani. Şi-au refăcut satele. Ca să reziste, mai multe sate s-au unit formând judeţe şi cnezate. Au ales în fruntea lor bărbaţi destoinici şi netemători, numiţi juzi sau cnezi, care se ocupau de viaţa întregii colectivităţi, judecau pricinile dintre oameni şi, firește, pentru a avea liniște să producă, plăteau dări în produse migratorilor. Adesea, multe căpetenii s-au ridicat în fruntea satelor să-i gonească pe cotropitori. Cnezii îşi luau pe lângă ei ajutoare. Aceştia ajung conducători militari, se ocupă cu războaiele, dar mai ales intră în stăpânirea pământurilor. Ei se numesc boieri, nobili (în Transilvania) sau, cu un cuvânt general, feudali. Ţăranii liberi muncesc şi produc. Pentru a-i putea ţine sub

ascultare şi a le fixa obligaţii, feudalii îi leagă de pământ şi îi transformă din oameni liberi în *şerbi* sau *iobagi* (în Transilvania). Astfel, va apărea societatea medievală.

ULTIMII MIGRATORI: BULGARII, UNGURII, TĂTARII

Bulgarii erau mongoli. Au pornit din Asia, dar o vreme s-au aşezat pe valea fluviului Volga, de unde le vine şi numele. Trec prin Dobrogea la sud de Dunăre, unde sunt cuprinşi de slavi în masa lor şi, din amestecul bulgarilor cu slavii, se formează poporul slav al bulgarilor.

Ungurii veneau tot din Asia. Ei au trecut prin nordul ţării noastre şi s-au aşezat, la 896, în pusta Pannoniei, unde au înfiinţat un stat feudal. Ei erau tot mongoli, dar dintr-o altă ramură decât bulgarii.

În secolul al XI-lea, regii unguri au pătruns în Transilvania cu gândul de a o cotropi. Ei ţinteau şi spre românii de la sud şi răsărit de Carpaţi. Au mai trecut pe aici, tot cu gânduri rele, *pecenegii, cumanii,* tot mongoli şi ei. *„Cum veniră se făcură toţi o apă şi-un pământ”* spune în mod îndreptăţit Mihai Eminescu în „Scrisoarea 111”. Românii le-au stat împotrivă cu bărbăţie şi credinţă în libertate.

Ultimii migratori au fost *tătarii.* Cruzi, ei au jefuit şi prădat, au ucis fără milă pe pământeni şi au trecut prin pârjol şi alte popoare. Marea urgie tătară produsă la mijlocul veacului al XIII-lea s-a terminat însă prin înfrângerea năvălitorilor. Mulţi tătari au pierit, alţii au vrut să se întoarcă în Asia. Au întemeiat însă, pe cursul inferior al Volgăi, Hoarda de aur, de unde vor continua încă multă vreme expediţiile de jaf.

NEVOIA DE APĂRARE A ROMÂNILOR

Cea mai dreaptă cauză a românilor a fost lupta împotriva celor ce râvneau la ţara aceasta. În acest scop, cnezatele se unesc la rândul lor în stătuleţe feudale numite voievodate şi conduse de voievozi. Lupta românilor devine astfel mai unită şi are mai mulţi sorţi de izbândă!

PUTERNICUL VOIEVODAT ROMÂNESC DIN INIMA TĂRII: TRANSILVANIA

a

LUPTA ROMÂNILOR PENTRU INDEPENDENŢĂ

Frumos şi binecuvântat a fost, dintotdeauna, pământul românesc al Transilvaniei! Aici, prin secolul al IX-lea, sunt atestate voievodate puternice conduse de voievozi viteji. Mai târziu, în Ţara Crişurilor, este voievod *Menumorut,* care avea ca centru al puterii sale cetatea Biharea (Bihorul); în podişul Transilvaniei, în Ţara Someşurilor, se află voievodatul condus de neînfricatul *Gelu Românul,* veghind din cetatea Dăbâca la libertatea alor săi; la Cuvin, pe râul Mureş, stăpânea vrednicul *Glad,* al cărui voievodat se întindea până la ţărmurile Dunării.

Pe cât de frumoasă şi de bogată, pe atât de râvnită era Transilvania! Pe la sfârşitul secolului al XI-lea, în vremea voievozilor amintiţi, regii maghiari s-au năpustit cu oştile lor să cucerească pământul Transilvaniei. Dar, nu le-a fost uşor. Menumorut a ridicat primul steagul luptei pentru libertate, ca unul dintre cei care erau la hotarele dinspre pusta Pannoniei, de unde veneau năvălitorii. Epopeea cea mai măreaţă a înscris-o oastea românilor conduşi de Gelu, care ani în şir a ţinut piept celor ce veneau cu gând de cotropire. A căzut ca un erou la datoria sfântă a apărării pământului străbun.

MODUL CUM A FOST ORGANIZAT VOIEVODATUL TRANSILVANIEI

Înfrângând rezistenţa eroică a voievozilor români, regii Ungariei s-au străduit să administreze acest ţinut în favoarea lor, pentru a-l putea stăpâni mai uşor. Cele trei voievodate au fost unite într-unul singur. În frunte era un voievod, numit din rândurile marii nobilimi, subordonat regelui Ungariei. Nobilii unguri au profitat îndeosebi de poziţia lor în cadrul voievodatului şi au pus stăpânire pe pământurile ţăranilor români, pe care i-au transformat în iobagi. Tot pentru a stăpâni mai bine Transilvania şi a-i păzi hotarele de atacurile altor migratori, regalitatea maghiară a colonizat-o cu populaţii de alt neam: secuii, înrudiţi cu ungurii, au fost aşezaţi la început în regiunea Târnavelor, pentru ca apoi să fie mutaţi în părţile de sud-est ale Transilvaniei; saşii, de neam german, aduşi din

Saxonia, de unde le vine şi numele, s-au dovedit vrednici a dezvolta oraşe ca Braşov, Sibiu, Bistriţa şi a contribui la înflorirea meşteşugurilor şi a comerţului; Cavalerii Teutoni, tot germani, sunt aşezaţi în Ţara Bârsei în secolul al XIII-lea, însă nu stau acolo decât vreo douăzeci de ani, fiind alungaţi. Dar, oricâte măsuri a luat, regalitatea maghiară n-a putut să distrugă vechea organizare românească. Voievodatul şi-a menţinut în permanenţă autonomia, iar secuii şi saşii au convieţuit cu românii şi tot împreună au luptat pentru libertate.

Frumuseţea acestui ţinut românesc este descrisă de Nicolae Bălcescu în cartea sa *„Românii supt Mihai-Voievod Viteazul”* astfel: „Pe culmea cea mai înaltă a munţilor Carpaţi se întinde o ţară mândră şi binecuvântată între toate ţările semănate de Domnul pre pământ… Un brâu de munţi ocolesc, precum zidul o cetate, toată această ţară, şi dintr-însul, ici-colea, se desfac, întinzându-se până în centrul ei, ca nişte valuri proptitoare, mai multe şiruri de dealuri nalte şi frumoase… Păduri stufoase, în care ursul se plimbă în voie, ca un domn stăpânitor, umbresc culmea acelor munţi… Aci stejarii, brazii şi fagii trufaşi înalţă capul lor spre cer; alături te afunzi într-o mare de grâu şi porumb, din care nu se mai vede calul şi călăreţul”.

BASARAB ÎNTEMEIAZĂ STATUL INDEPENDENT ŢARA ROMÂNEASCĂ

LEGENDARUL NEGRU-VODĂ

La miazăzi de coama Carpaţilor se întindeau alte plaiuri româneşti. Regii maghiari pofteau şi la acestea. Dar şi aici românii se organizaseră în cnezate şi voievodate: cnezatele lui *Ioan* şi *Farcaş* şi voievodatele lui *Litovoi* şi *Seneslau.* Litovoi se ridică la lupta de apărare a independenţei la 1277. El urmărea să unească toate cnezatele şi voievodatele de aici şi să întemeieze o ţară puternică. Dar cade eroic în luptă, asemenea voievodului Gelu. Legenda povesteşte despre un anume *Negru-Vodă,* care, auzind despre fărădelegile comise de tătari, vine din Făgăraş cu ceata lui de voinici, îi alungă pe năvălitori şi întemeiază o ţară nouă.

BASARAB ÎNTEMEIETORUL

Documentele ne arată că adevăratul întemeietor a fost un voievod din Argeş, pe nume Basarab, fiul lui Tihomir-Vodă şi nepot al lui Seneslau-Vodă. El izbuteşte să unească, sub conducerea sa, toate teritoriile de la sud de Carpaţi.

MAREA BIRUINŢĂ DE LA POSADA DIN 1330

Noul rege al Ungariei, Carol Robert de Anjou, continua planurile de cotropire ale înaintaşilor săi. Basarab, dornic de pace, îi trimite soli cu propuneri avantajoase, dar regele Ungariei le strigă: „Basarab e păstorul oilor mele (adică supus mie) şi îl voi scoate de barbă din ascunzişurile sale". Apoi pătrunde, în septembrie 1330, cu oaste numeroasă pe la Severin, cu gând de a ocupa ţara românilor. Basarab nu se înspăimântă şi pregăteşte apărarea: femeile şi copiii sunt trimişi la adăpost în munţi, aşa cum făceau şi dacii odinioară; se dă foc la grâne; sunt secate sau otrăvite fântânile, pentru a înfometa şi înseta pe cotropitori; armatele duşmane sunt hărţuite mereu şi atrase spre un defileu îngust numit Posada. Armata lui Carol Robert, care rătăcise printr-un ţinut pe care nu-l cunoştea, este prinsă în acest loc. De sus, de pe crestele munţilor, aşa cum vedem în *Cronica pictată de la Viena,* oastea lui Basarab, formată mai mult din ţărani, prăvale bolovani şi trunchiuri de copaci peste cotropitori. Bătălia a ţinut trei zile şi se încheie cu o mare biruinţă a românilor. Chiar Carol Robert era să-şi piardă viaţa, dacă nu-l salva un slujitor credincios, care a schimbat hainele sale cu ale regelui.

Iată cum povesteşte *Cronica* sfârşitul acestei bătălii:

„Şi românii au dus mulţi prinşi cu sine, atât răniţi, cât şi nevătămaţi, şi au luat foarte multe arme şi hainele celor căzuţi. Iar regele şi-a schimbat însemnele armelor sale, cu care a îmbrăcat pe Desev, fiul lui Dionisie, pe care, crezându-l a fi însuşi regele, românii cu cruzime l-au omorât. Şi regele abia a scăpat cu câţiva inşi".

STATUL INDEPENDENT ŢARA ROMÂNEASCĂ SUB URMAŞII LUI BASARAB I

Biruinţa de la Posada a consfinţit independenţa statului Ţara Românească. Basarab I este întemeietorul statului şi al dinastiei care îi poartă numele – Basarabii. Urmaşii săi au fost domnitori vrednici, care i-au continuat fapta, luptând pentru întărirea ţării şi a independenţei sale. Aşa au fost fiul său, *Nicolae Alexandru,* şi nepoţii săi, *Vladislav-Vlaicu* şi *Radu I.*

BOGDAN I ÎNTEMEIAZĂ STATUL INDEPENDENT ROMÂNESC MOLDOVA

VREMEA NĂVĂLIRII TĂTARILOR

Plaiurile Moldovei s-au aflat mai departe de ameninţarea expansiunii maghiare. În schimb, au fost în calea marii năvăliri a tătarilor din anul 1241. Sălbatică şi sângeroasă a fost această năvălire! Pământul pârjolit, oamenii ucişi sau duşi în robie, dacă nu reuşeau să-şi afle scăparea în codri. Numai unirea şi lupta împotriva năvălitorilor îi puteau salva. Şi astfel, românii au format cnezate şi voievodate, au organizat armate şi au luptat vitejeşte.

DIN MARAMUREŞ SE RIDICĂ DRAGOŞ

Dar iată că tătarii nu se mulţumeau numai cu pământul Moldovei sau al Ţării Româneşti. După ce au jefuit şi pârjolit totul în cale, au trecut mai departe, pentru a ameninţa libertatea altor meleaguri. Ajunseră şi în Ungaria şi îl înfrânseră pe regele Ludovic, urmaşul lui Carol Robert. Acesta puse pe picior de luptă multe oşti împotriva tătarilor, mobilizând şi români din Transilvania. Pe atunci, în miazănoapte, în ţinuturile Maramureşului, trăia un voievod român vrednic şi viteaz, numit Dragoş. Legenda îi păstrează amintirea, ca şi în cazul lui Negru-Vodă, ca unul care a coborât cu cetele de luptători înspre Moldova pentru a-i învinge pe tătari. Legenda mai spune că Dragoş pornise la vânătoare prin codrii Moldovei, pentru a omorî bourul cel fioros. Dragoş izbuteşte să răpună fiara, dar căţeluşa lui credincioasă, pe nume Molda, se îneacă în râul care de atunci se va numi Moldova. De fapt, legenda atestă că Dragoş izbuteşte să-i înfrângă pe tătari şi să formeze aici un stat. Totuşi, Dragoş

a rămas sub ascultarea regelui Ludovic şi, de aceea, nu el este de fapt întemeietorul Moldovei.

BOGDAN ÎNTEMEIETORUL

În anul 1359, un alt voievod maramureşean, pe nume Bogdan, coboară cu cetele de maramureşeni înspre Moldova.

El socoteşte că regele Ungariei nu are niciun drept să se amestece în treburile românilor. Găseşte şi în Moldova fraţi dornici a scutura stăpânirea maghiară. Bogdan îl alungă de pe tron pe urmaşul lui Dragoş.

Bale, şi întemeiază statul românesc independent Moldova.

VREDNICII URMAŞI

Ca şi în cazul Ţării Româneşti, urmaşii lui Bogdan s-au dovedit vrednici a conduce şi înflori Moldova şi, mai cu seamă, a-i păstra independenţa. Aşa au fost fiii Margaretei Muşata – nepoţi ai lui Bogdan-Vodă: *Petru, Roman* şi *Ştefan Muşat,* după care dinastia românească a Moldovei se va numi Muşatină, sau a Muşatinilor.

ÎNVĂŢĂMINTE ALE ISTORIEI

Unindu-se, românii au învins pe duşmani, sub conducerea lui Basarab, ca şi a lui Bogdan. Totuşi, în loc de una singură, se constituiseră trei mari ţări româneşti. Străinii ne-au vrut mereu dezbinaţi şi slabi. În zadar, însă! Animaţi de aceleaşi idealuri, românii au luptat neîncetat, secole de-a rândul, pentru refacerea unităţii din timpul lui Decebal şi constituirea unei singure Românii în hotarele strămoşeşti, liberă şi puternică!

MIRCEA CEL BĂTRÂN – LUCEAFĂRUL BASARABILOR

HOTARELE ŢĂRII

La sfârşitul veacului al XIV-lea, pe tronul Ţării Româneşti a venit unul dintre cei mai de seamă voievozi ai românilor, Mircea cel Bătrân. În timpul domniei sale, de 32 de ani (1386 – 1418), hotarele ţării au cunoscut cea mai mare întindere. În hrisoavele sale se intitula „Io Mircea, mare voievod şi domn, cu mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu stăpânind şi domnind toată ţara Ungrovlahiei şi

părţile de peste munţi, încă şi spre părţile tătăreşti, şi Amlaşului şi Făgăraşului herţeg şi Banatului de Severin, domn şi de amândouă părţile de peste toată Dunărea şi până la Marea cea Mare şi cetăţii Dârstorului stăpânitor".

Unea astfel sub sceptrul său teritorii din cele trei ţări româneşti surori. Tocmai de aceea unii istorici au considerat că el merită să fie numit Mircea cel Mare, fiind asemenea lui Ştefan cel Mare.

ŢARA ÎNFLOREŞTE ÎN TOATE

Mircea cel Bătrân s-a dovedit un priceput gospodar. În vremea lui, pe lângă producţia agricolă, au înflorit meşteşugurile şi comerţul. Muntenia întreţinea strânse legături comerciale în primul rând cu oraşele din Transilvania (mai ales cu Braşovul), cu Moldova şi cu Polonia. Întăreşte de asemenea statul feudal şi stabileşte toate dregătoriile ţării.

Conştient de pericolul ce se apropia din partea Imperiului otoman, el întăreşte „oastea cea mare" a ţării şi sistemul de cetăţi de la Dunăre.

MIRCEA CEL BĂTRÂN – OM POLITIC ŞI DIPLOMAT ISCUSIT

În interiorul ţării, Mircea, dovedind un simţ politic deosebit, organizează statul şi întăreşte puterea lui de apărare; ştie să dea fiecăruia după meritul său, atât boierilor, târgoveţilor, cât şi ţăranilor. În exterior se dovedeşte un bun diplomat în relaţiile cu vecinii. Mai întâi întreţine relaţii de prietenie cu Petru Muşat, domnul Moldovei, ca unul ce era de acelaşi neam şi de o lege. Prin aceasta ajunge la alianţă cu regele polon Vladislav Iagello. Izbuteşte astfel să stăvilească vechea politică maghiară de expansiune, sfârşind prin a se alia şi cu Sigismund, regele Ungariei.

O EPOCĂ CULTURALĂ

Epoca lui Mircea cel Bătrân a strălucit şi în domeniul culturii. Voievodul care a luptat pentru apărarea ţării a înălţat în timp de pace ctitorii frumoase, care au rămas celebre monumente de artă. Impresionantă este mănăstirea Cozia, situată pe malul Oltului, capodoperă a

arhitecturii româneşti, într-o frescă de la Cozia, apar Mircea şi fiul său Mihail, ca mărturie a acelor vremuri de vitejie şi de cultură.

LUPTA PENTRU INDEPENDENŢĂ CONDUSĂ DE MIRCEA CEL BĂTRÂN

„DE DIN VALE DE ROVINE”.

Ameninţată de otomani, Serbia cere ajutor lui Mircea cel Bătrân, care va trimite un corp de oaste. Din nefericire, în bătălia din vara anului 1389 de la Câmpia Mierlei, otomanii triumfă şi însuşi cneazul sârb Lazăr cade în luptă. Serbia, ca şi Bulgaria mai înainte, este transformată în paşalâc de sultanul Baiazid, supranumit Vâldârâm (Fulgerul). Venea acum rândul Ţării Româneşti. După ce câţiva ani buni oştile otomane atacă şi pradă cetăţile româneşti de la Dunăre, în toamna anului 1394, vestitul sultan trece Dunărea în fruntea unei armate de vreo 40.000 de oameni, la care se adaugă armatele vasale ale sârbilor şi ale albanezilor. Mircea cel Bătrân foloseşte tactica deprinsă de la înaintaşi: retrage populaţia civilă din faţa duşmanului, luându-i astfel posibilitatea aprovizionării, şi-l hărţuieşte permanent. Marea bătălie s-a dat la Rovine (unele cercetări o plasează în luna mai 1395). Mircea dispunea doar de vreo 10.000 de luptători, dar neînfricaţi şi dornici de a lupta pentru libertatea ţării. Românii conduşi cu pricepere de voievodul lor au săvârşit minuni de vitejie şi au repurtat una dintre cele mai mari biruinţe din istoria luptelor de apărare purtate de români. Cât de crâncenă a fost bătălia o spune o cronică bulgară în cuvintele: „... şi lănci nenumărate s-au frânt... iar cerul nu se mai putea vedea de desimea săgeţilor”. De această bătălie este legată o frumoasă pagină din literatura română. În admirabile versuri, Mihai Eminescu glorifică în „Scrisoarea III” triumful românilor.

LA NICOPOLE SE ÎNTUNECĂ CERUL

Alungând pe duşmani de pe pământul Ţării Româneşti, Mircea s-a simţit dator a participa şi la coaliţia ţărilor creştine, din 1396, care avea drept scop izgonirea otomanilor din

Europa. Bătălia s-a dat la sud de Dunăre, la Nicopole. Cunoscând felul de a lupta al turcilor, Mircea s-a oferit să atace primul armata otomană, dar Sigismund, regele Ungariei, a săvârşit greşeala de a încredinţa deschiderea bătăliei ducelui Burgundiei. Cavalerii îmbrăcaţi în zale n-au putut face faţă spahiilor otomani şi întreaga bătălie a fost sortită înfrângerii.

„UMBRA LUI MIRCEA. LA COZIA”.

Mircea cel Bătrân a izbutit încă mulţi ani să apere hotarul Ţării Româneşti şi în anul 1418, când s-a stins din viaţă, a lăsat ţara independentă. El a fost înmormântat la Cozia, în frumoasa lui ctitorie. A rămas însă ca un Luceafăr al Basarabilor. Poetul Grigore Alexandrescu evocă în poezia „Umbra lui Mircea. La Cozia” figura acestui mare voievod rămas pentru eternitate în memoria generaţiilor de români.

VREDNICUL ALEXANDRU CEL BUN, DOMNUL MOLDOVEI

„BUN GOSPODAR A FOST ALEXANDRU-VODĂ!”

Mircea cel Bătrân a continuat să fie prieten cu domnii români din Moldova, prietenie pe care o începuse cu Petru Muşat şi o menţinuse nestinsă şi cu Roman şi Ştefan Muşat. La sfârşitul veacului al XIV-lea, îl ajută să urce în scaun pe destoinicul voievod Alexandru, căruia i se va spune „cel Bun”. Acesta s-a dovedit un minunat gospodar, asigurând Moldovei, timp de trei decenii, o perioadă de linişte şi prosperitate economică, contribuind la întărirea statului.

O CHIBZUITĂ POLITICĂ FAŢĂ DE VECINI

La urcarea pe tron, Alexandru cel Bun a găsit pe regii Poloniei şi Ungariei în duşmănie. De aceea, şi-a pus mai întâi speranţele în Mircea cel Bătrân, cu care a încheiat un tratat de alianţă şi colaborare. Apoi s-a apropiat de Polonia, continuând prin aceasta tradiţia stabilită de cei trei Muşatini. Drumul comercial de trecere prin Moldova, care pornea din oraşele poloneze Liov şi Cracovia şi ajungea în porturile dunărene şi maritime, contribuia şi la sporirea veniturilor Moldovei, provenite din încasarea

vămilor. Alexandru cel Bun a încheiat în anul 1402 o înţelegere cu Vladislav Iagello, pe care a reînnoit-o în anii următori. Totuşi, în faţa pericolului otoman, Polonia nu oferă ajutor Moldovei şi Alexandru cel Bun izbuteşte cu forţe proprii să apere, la 1420, hotarul strămoşesc. Întreţine de asemenea bune raporturi cu Vitold, marele cneaz al Lituaniei.

ÎN LUPTĂ CU TEUTONII

După alungarea lor din Ţara Bârsei, teutonii şi-au format un stat la Marea Baltică şi au început să se întindă spre răsărit, ameninţând Polonia. Respectând tratatul încheiat cu regele Poloniei, Alexandru cel Bun i-a trimis ajutor împotriva teutonilor în mai multe rânduri. Dar nepieritoare va rămâne fapta călăreţilor români, doar 400 la număr, conduşi de spătarul Coman, care în bătălia de la Marienburg, din 1422, s-au acoperit de glorie.

CONSOLIDAREA INSTITUŢIILOR STATULUI – DREGĂ TORIILE

În această vreme, s-au consolidat şi formele de conducere ale statului, la fel ca în ţările române surori, Ţara Românească şi Moldova. Principalele dregătorii sunt:

Vornicul – dregător care se îngrijea de trebuinţele curţii domneşti, având şi atribuţii judecătoreşti. Marele vornic era cel dintâi boier din divan (sfatul ţării). În Moldova, au fost vornicul din Ţara de Jos şi cel din Ţara de Sus, autoritatea acestora întinzându-se asupra unei jumătăţi din Moldova.

Logofătul – şeful cancelariei domneşti.

Banul – această dregătorie era numai pentru Muntenia. Banul Olteniei era cel mai de seamă dregător, urmând imediat după domn; în Moldova, o funcţie asemănătoare o avea portarul, având atribuţii militare şi fiind şi conducătorul unei cetăţi. De exemplu, portarul Sucevei.

Vistierul – avea în grijă tezaurul şi veniturile domniei.

Spătarul – purtătorul de spată, şef al oştii.

Stolnicul – dregător care purta grija mesei domneşti, fiind şeful bucătarilor, al pescarilor şi al grădinarilor.

Paharnicul – dregătorul care administra viile şi pivniţele domneşti şi care strângea dările în natură datorate domnitorului, din vinul produs în ţară.

Comisul – îngrijea de grajdurile domneşti.

Armaşul – supraveghea închisorile şi urmărea să fie executate condamnările la moarte.

Şi în Transilvania dregătoriile erau mult asemănătoare, ceea ce înseamnă o viaţă românească unitară!

SUB FLAMURA BOBÂLNEI

DE CE S-AU RIDICAT ŢĂRANII LA LUPTĂ?

În anul 1437, în Transilvania izbucneşte o mare răscoală. Atunci traiul ţărănimii române şi maghiare devenise extrem de greu. Nobilii maghiari le răpiseră pământurile şi îi transformaseră pe mulţi în iobagi. îi legaseră de pământuri, în sensul că aceştia nu le mai puteau părăsi, sub ameninţarea pedepsei cu moartea. Şi iată cum suna glasul aspru al legii nobililor: „Ne veţi munci pământurile de din zori până-n faptul serii, în fiecare zi, fără sărbătoare pentru voi; voi veţi ara, voi veţi semăna, voi veţi strânge recolta, dar numai pentru noi. Tot voi, slugile noastre credincioase, veţi tăia copaci din pădure şi veţi căra lemne pentru a ne putea fi nouă cald şi bine la iarnă! Şi n-am isprăvit. Ne veţi însoţi la vânătoare şi la pescuit pentru ca şi rodul cărnii să ne îndestuleze nouă pântecele. Nu uitaţi însă de darurile ce se cuvine să ni le faceţi de ziua noastră. Veniţi cu ce puteţi, şi trebuie să puteţi să aduceţi carne, lapte, ouă, miere din destul!”

Ţăranii s-au supus vreme îndelungată. Ce puteau să facă? Nobilii aveau puterea. Iar de se împotriveau când le ajungea cuţitul la os, erau bătuţi, umiliţi în fel şi chip şi întemniţaţi. Dar, deodată, ţăranii s-au hotărât. Au spus: „Destul!” Au pus mâna pe coase, topoare, pe ce au putut şi s-au ridicat la luptă pentru a-şi face dreptate.

TABĂRA DE LA BOBÂLNA

Ţăranii ştiau că nobilii sunt haini, dar şi puternici. Trebuiau să lupte în chip organizat. Şi-au ales conducători din rândurile lor: pe Paul cel Mare, Anton cel Mare, Ion

Iacob din Cluj. Hotărâră ca toţi iobagii din Transilvania, fie ei români, maghiari sau secui, să lupte uniţi, pentru că acelaşi jug nemilos îi apăsa pe toţi. Îşi aliară pe orăşenii săraci, pe făuritorii de arme şi chiar pe unii mici nobili. Dar mai ales îşi făcură tabără de luptă pe dealul Bobâlna din apropierea Dejului. O înconjurară de căruţe legate între ele cu lanţuri, ca ziduri de apărare împotriva nobililor, aşa cum auziseră că au făcut şi răsculaţii din Cehia, numiţi husiţi.

LUPTA DREAPTĂ A ŢĂRĂNIMII, VICLENIA NOBILILOR

Ţăranii au trimis soli la nobili şi la episcopul Transilvaniei, care le cereau darea pe trei ani în urmă, în monedă nouă, aceasta având o valoare mult mai mare decât cea veche. Apoi la voievodul Transilvaniei, ca să-şi ceară drepturile şi să evite vărsarea de sânge. Dar solii au fost ucişi cu cruzime şi armatele nobililor au atacat tabăra de la Bobâlna.

Cu toate că erau bine înarmaţi, nobilii n-au izbutit să distrugă rezistenţa ţărănimii şi, înfrânţi, au trebuit să dea înapoi şi să încheie o înţelegere cu răsculaţii, pe care au iscălit-o şi pecetluit-o la biserica Mănăştur de lângă Cluj. Pe cât de cinstiţi erau ţăranii, crezând în cuvântul nobilimii, tot pe atât de vicleni erau nobilii! Juraseră să desfiinţeze iobăgia, dar voiau să-i lege şi mai mult pe ţărani de pământ! îi înşelară şi, de aceea, ţăranii s-au ridicat din nou la luptă.

— Nici de data aceasta, nobilii nu izbutiră să biruie. Aşa că s-au mai jurat o dată şi ţăranii i-au crezut. Dar asupritorii voiau doar să câştige timp. Astfel, reprezentanţii nobilimii maghiare, ai saşilor şi ai secuilor bogaţi, s-au întrunit la Căpâlna, localitate situată nu departe de Bobâlna şi au încheiat în secret o înţelegere împotriva ţărănimii, cunoscută sub numele de „Unio trium nationum”.

ÎNĂBUŞIREA RĂSCOALEI

Folosind acum toată puterea lor armată, nobilii înăbuşiră în sânge răscoala. Mulţi ţărani au fost omorâţi.

Dar flacăra aprinsă de ţăranii Bobâlnei arăta hotărârea celor obidiţi de a continua lupta, până la deplina lor eliberare din lanţurile iobăgiei. Azi, ca semn al cinstirii celor care s-au jertfit, străjuieşte pe dealul Bobâlnei un monument, simbol al luptei pentru libertate socială.

MAREA LUPTĂ ANTIOTOMANĂ CONDUSĂ DE IANCU DE HUNEDOARA

IANCU DE HUNEDOARA – VOIEVOD AL TRANSILVANIEI

Iancu de Hunedoara era fiul unui nobil român din Transilvania, cneazul Voicu. Acesta, pentru însemnate fapte de vitejie, primise în dar de la regele Ungariei câteva moşii, printre care şi domeniul Hunedoarei pe care s-a înălţat un impunător castel. Iancu şi fratele său Ioan au moştenit virtuţile părintelui lor, îndeosebi vitejia şi cumpătarea. Ei învaţă meşteşugul armelor la curtea de la Hunedoara, iar Iancu îşi desăvârşeşte în Italia arta de a lupta şi de a conduce o luptă. La întoarcerea acasă, găseşte Transilvania, ca şi celelalte ţări româneşti, în mare pericol faţă de expansiunea otomană. Cunoscându-i calităţile, regele Ungariei îl numeşte voievod al Transilvaniei.

ŞIRUL LUPTELOR ÎNCUNUNATE DE BIRUINŢĂ

Oştile otomane nu puteau fi întoarse din cale decât prin puterea armelor. Prima grijă a voievodului Iancu de Hunedoara a fost aceea de a-şi alcătui o oaste puternică. Aceasta era formată din cetele pe care le aduceau în luptă nobilii, dar şi din orăşeni şi ţărani liberi, câţi mai rămăseseră la acea dată. Avea şi câteva tunuri, ca să-i poată lovi mai bine pe cotropitori. În strânsă legătură cu domnitorii români din ţările surori, Iancu începu marea luptă de apărare. Izbuti astfel să-i alunge pe otomani din Transilvania şi îi urmări fără cruţare, peste munţi. Aici, cu ajutorul fraţilor din Ţara Românească, obţinu o mare biruinţă pe râul Ialomiţa, în anul 1442. El îi urmări până la sud de Dunăre şi luă de la otomani o mare pradă de război.

În anii următori, voievodul Iancu devine conducătorul luptei popoarelor din Balcani, ameninţate de jugul otoman.

Mai ales că în fruntea imperiului ajunsese sultan Mohamed al II-lea, sub domnia căruia, în 1453, va cădea Constantinopolul.

La 1456, Mohamed, care cucerise şi înrobise popoarele din Balcani, ajunge la Belgrad, socotit, cheia regatului Ungariei. Dar nu izbuteşte să-l cucerească, deoarece oştile conduse de Iancu de Hunedoara, care era acum şi guvernator al Ungariei, apără cu străşnicie cetatea. Păcat că, după această strălucită biruinţă care a salvat multe popoare ale Europei.

Iancu de Hunedoara se îmbolnăveşte de ciumă şi moare. Pe piatra sa de mormânt din biserica de la Alba Iulia au fost săpate cuvintele care subliniau tocmai ceea ce însemnase voievodul român pentru popoarele Europei: „S-a stins lumina lumii!”

UN DOMNITOR VITEAZ ŞI DREPT: VLAD ŢEPEŞ

COPILĂRIA LUI VLAD

Când citim despre faptele de seamă ale unui voievod, îl vedem în faţa ochilor voinic, săvârşind fapte de vitejie, dar nu ni-l putem închipui şi copil. Vlad Ţepeş, acest viteaz domnitor al istoriei ţării noastre, a avut o copilărie zbuciumată, sortit a fi ostatic la Istanbul, împreună cu fratele său, Radu. Mai târziu, când izbuteşte să părăsească Imperiul otoman, va ajunge la curtea lui Iancu de Hunedoara. Aici îşi desăvârşeşte meşteşugul armelor şi, în anul 1456, reuşeşte să se urce pe tronul Basarabilor, unde cu puţin timp înainte stătuse şi părintele său, Vlad Dracul.

DESPRE DREPTATEA LUI ŢEPEŞ

Ţepeş a fost un domnitor pe cât de viteaz, pe atât de drept. El a pedepsit aspru pe acei boieri care trădau şi treceau de partea otomanilor. Nici mincinoşii şi trândavii nu erau iertaţi. Nu mai vorbim de hoţi, pe care domnitorul îi ura şi îi pedepsea cu severitate, trăgându-i în ţeapă. El judeca cu dreptate toate pricinile. Se spunea că Ţepeş pusese o cupă de aur la o fântână, ca să bea apă cu ea toţi drumeţii însetaţi. Cât a fost el domn, nimeni nu a îndrăznit să fure această cupă. Se povesteşte de asemenea că, odată, în pragul serii, venise la Ţepeş un negustor din

Florenţa; acesta îl rugă pe domnitor să-i dea străji care să-i păzească peste noapte carele încărcate cu mărfuri. Ţepeş îi poruncise să lase carele în mijlocul drumului şi să se ducă să se odihnească, pentru că nimeni nu se va atinge de mărfurile sale. Şi, într-adevăr, aşa a fost!

LUPTELE CU OTOMANII

Vlad Ţepeş şi-a întocmit oastea din mici boieri de ţară, ţărani liberi şi târgoveţi. Din rândurile celor mai viteji a ridicat dregători şi căpitani de oaste. De la început l-a înfruntat cu curaj pe Mohamed al II-lea. În răstimp de numai şase ani de domnie, el n-a avut ca alţi domnitori răgazul necesar pentru a retrage populaţia în munţi şi a-şi alege un loc favorabil luptei. Otomanii năvăleau pe neaşteptate, în grupuri mai mari sau mai mici, prădau, jefuiau şi ucideau fără milă. Pe femei le luau în robie. De aceea, luptele conduse de voievod au fost mai mult de hărţuială. Ţepeş era meşter în întinderea capcanelor de tot felul. Este cunoscut aşa-numitul „atac de noapte”. Într-o noapte întunecoasă, Ţepeş, cu o mână de oşteni îmbrăcaţi turceşte, a pătruns în tabăra vrăjmaşilor. Românii au făcut mare zarvă. Otomanii au ieşit din corturi, crezând că e vorba de o întreagă oaste românească. Între timp, Ţepeş şi ai săi se retrăseseră pe nesimţite, iar otomanii se măcelăriră între ei până la ziuă. În 1462, sultanul voi să-l prindă pe Ţepeş printr-un vicleşug. Trimise pe Hamza-Paşa la Giurgiu, pentru a lua de la Ţepeş tributul şi 500 de copii ceruţi ca ostatici. Dar Ţepeş nu se lăsă înşelat. El ascunse în pădure o oaste de viteji şi, când Hamza se pregătea să-l prindă, aceştia săriră la luptă şi-i spulberară pe otomani. Cei prinşi fură traşi în ţeapă.

SFÂRŞITUL LUI ŢEPEŞ

Văzând acest lucru, sultanul veni în acelaşi an în fruntea unei oşti numeroase. Nemaiavând forţe să i se opună, Ţepeş plecă în Transilvania şi de acolo la regele Ungariei, Matei Corvin, cu care avea tratat de alianţă. Dar acesta crede în acuzaţiile negustorilor saşi, care îl urau pe Ţepeş şi care l-au pârât regelui că a trecut de partea turcilor. Matei Corvin îl va întemniţa o vreme, apoi,

eliberat, Ţepeş va participa la alte campanii împotriva turcilor, însă domnia şi-o va redobândi abia în 1476.

El continuă cu aceeaşi înflăcărare lupta pentru independenţă, dar în acelaşi an cade victimă unui complot al boierilor. Se pare că mormântul viteazului domnitor se află la Snagov.

ŞTEFAN CEL MARE ŞI NEBIRUIT – DOMNUL MOLDOVEI

OBÂRŞIE VOIEVODALĂ

S-a scris mult despre domnia lui Ştefan-Vodă cel Mare, şi totuşi prea puţin pentru a-i putea înfăţişa îndeajuns faptele strălucite din cei 47 de ani de domnie (1457 – 1504). Descindea din Bogdan, întemeietorul Moldovei, şi din cei trei Muşatini; de aceea, în paginile cărţilor, este numit poetic „Ştefan, os de Bogdan şi Muşatin”.

LUAREA DOMNIEI

În anul 1457, Ştefan se ridică din Ţara Românească, aşa cum ne istoriseşte cronicarul Grigore Ureche, unde domnea vărul său, Vlad Ţepeş. Acesta îl ajută cu o mică oaste şi Ştefan intră în Moldova. Aici i se alătură alţi români şi, în fruntea lor, tânărul voievod urcă pe lângă Şiret până la locul numit Dolj eşti (Dolheşti). Domnitorul Moldovei de atunci, Petru Aron, care îl omorâse pe fratele său, Bogdan al II-lea (tatăl lui Ştefan cel Mare), i se împotriveşte cu oaste. Dar Ştefan îl învinge obţinând prima sa biruinţă. Apoi înaintează spre cetatea Sucevei şi, la marginea ei, pe câmpia Dreptate, cu voia întregului norod venit aici să-l întâmpine, este investit domn.

MOLDOVA E BOGATĂ

La vremea când Ştefan-Vodă dobândise domnia, împărăţia otomană se mărise mult sub conducerea sultanului Mohamed al II-lea, ameninţând şi Moldova. Ca să o poată apăra, voievodul ştia că mai întâi e nevoie să vindece rănile interne. El luă măsuri înţelepte, prin care ridică Moldova la o mare înflorire economică, în agricultură, în domeniul creşterii vitelor, al viticulturii, al albinăritului şi al meşteşugurilor. Pentru dezvoltarea

comerţului, dădu privilegii negustorilor, întări paza drumurilor comerciale, aşeză vămi, atât pentru mărfurile care intrau şi ieşeau din ţară, cât şi pentru cele care se vindeau în târguri. Un negustor rus, Afanase Nichitin, care a trecut prin Moldova în acea vreme, însemna în jurnalul său de călătorie că „Moldova e bogată şi are de toate”.

ÎNTĂRIREA APĂRĂRII

În vremea apărării ţării de atacurile din afară şi mai ales de primejdia otomană, care ameninţa tot mai mult, Ştefan a întărit statul şi oastea. A ridicat în dregătorii şi în oaste, ca şi Ţepeş, oameni credincioşi din rândul boiernaşilor, al răzeşilor şi al târgoveţilor. A întărit de asemenea cetăţile Moldovei, situate ca un evantai la hotare sau în interior: Hotin, Soroca, Suceava, Cetatea Neamţului, Chilia, Cetatea Albă.

CULTURA

Ştefan-Vodă s-a ocupat mult şi de înflorirea culturii. În timpul lui, au început să fie scrise, în mănăstiri, letopiseţele sau analele, ca de pildă cel de la Mănăstirea Putna, sau scrieri religioase, cum ar fi „Evanghelia de la Humor” sau „Evanghelia de la Putna”, ferecată în argint. S-au ridicat numeroase mănăstiri. Se şi spunea că, după fiecare biruinţă, Ştefan avea obiceiul să înalţe un lăcaş de închinare. Şi astăzi, în nordul Moldovei, străluceşte în frumuseţe o salbă de mănăstiri, printre care şi celebra mănăstire de la Voroneţ.

ŞTEFAN CEL MARE CONDUCE POPORUL ÎN LUPTA PENTRU INDEPENDENTĂ

9

ŞTEFAN-VODĂ, UN MARE DIPLOMAT

Ca şi Mircea cel Bătrân, Ştefan cel Mare s-a dovedit un abil diplomat. Principiul lui a fost acela de a apăra libertatea şi liniştea Moldovei de furia cotropitorilor. În acest scop, a căutat să nu aibă doi sau mai mulţi duşmani deodată. El a stabilit bune relaţii cu vecinii – fie încheind tratate, fie trimiţând solii de prietenie cu Polonia, Rusia, Lituania, ori chiar cu ţinuturi mai îndepărtate, ca de pildă Persia şi Veneţia. În anul 1467, Matei Corvin, regele

Ungariei, vine cu oaste asupra Moldovei. Ştefan îl întâmpină cu vitejie, învingându-l la Baia. Încheie apoi un tratat de alianţă, prin care primea de la Matei Corvin două cetăţi în Transilvania: Ciceul şi Cetatea de Baltă. În anul 1470, îi învinge pe tătari la Lipnic. Întreprinde acţiuni pentru a avea domn prieten în Muntenia.

RĂSUNĂTOAREA BIRUINŢĂ DE LA VASLUI (PODUL ÎNALT)

În anul 1475, Ştefan cel Mare se socoti gata să înfrunte Imperiul otoman. El refuză să mai plătească tribut. Auzind aceasta, Mohamed al II-lea trimite o numeroasă armată împotriva Moldovei, vreo 100.000 de luptători, condusă de Soliman-Paşa. Ştefan o întâmpină cu vreo 40.000 de oşteni, în majoritate răzeşi, dornici să-şi apere pământul. Era în 10 ianuarie 1475. Se lăsase o ceaţă groasă. Ştefan îl înşelă pe Soliman trimiţând cercetaşi să sune atacul chiar în faţa oştilor acestuia. Crezând că acolo se află oastea lui Ştefan, Soliman atacă cu toate forţele, dar se văzu dintr-odată înconjurat, apoi târât într-un loc mlăştinos şi nimicit. Datorită vitejiei românilor şi iscusinţei lui Ştefan, bătălia de la Vaslui sau Podul înalt se încheie cu o mare biruinţă a Moldovei.

SFÂRŞITUL VICTORIOS AL BĂTĂLIEI DE LA RĂZBOIENI

În vara anului următor, mânios de înfrângerea suferită, Mohamed vine în persoană în fruntea unei armate de 400.000 de luptători. Aducea cu el şi cete tătăreşti. Cu toată vitejia românilor, copleşit de numărul vrăjmaşilor, Ştefan pierde bătălia. Dar porunci celor rămaşi să se retragă în cetăţile Moldovei. Oricât încercară, otomanii nu izbutiră să le ocupe. Venind iarna şi nemaiavând posibilitatea aprovizionării, sultanul e nevoit să poruncească retragerea. Urmărit de români şi pierzând şi prada de război, el trece umilit în imperiu. Astfel, bătălia de la Războieni cunoştea tot un sfârşit victorios.

Rămâne şi azi una dintre cele mai frumoase evocări despre Ştefan cel Mare sugestivul portret despre firea, caracterul şi obiceiurile marelui voievod, făcut de Grigore

Ureche în Letopiseţul Ţării Moldovei: „Fost-au acest Ştefan-Vodă om nu mare la stat... era om întreg la fire, neleneş, şi lucrul său îl ştia a-l acoperi şi unde nu gândeai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meşter, unde era nevoie însuşi se vâra, ca, văzându-l, ai săi să nu se îndepărteze şi pentru aceea rar război de nu biruia. Şi unde biruia alţii, nu pierdea nădejdea, că ştiindu-se căzut jos, se ridica deasupra biruitorilor".

„APUSUL DE SOARE AL MUŞATINILOR".

Ani în şir, în mâna lui Ştefan, steagul independenţei a rămas mereu neînclinat. La 2 iulie 1504, el moare, întregul norod al Moldovei fiind adânc îndurerat de pierderea celui mai mare voievod al său. Ştefan cel Mare apunea ca un soare, soarele Muşatinilor, dar avea să răsară în amintirea poporului ca un astm etern, un voievod sfânt al istoriei noastre. Acest moment avea să-l dramatizeze Barbu Ştefănescu-Delavrancea în piesa „Apus de soare".

GHBORGHE DOJA, „REGELE ŢĂRANILOR".

GHEORGHE DOJA

În şirul luptelor pe care ţăranii le-au purtat pentru a avea o viaţă mai bună, războiul ţărănesc din anul 1514 ocupă un loc de seamă. Ţăranii au avut mai mulţi conducători. Cel mai vajnic dintre ei a fost Gheorghe Doja, un mic nobil secui din Transilvania. Acesta a avut şi un frate, Grigore Doja, care a luat şi el parte la luptă.

CAUZELE RĂZBOIULUI ŢĂRĂNESC DIN 1514

Ţăranilor din Transilvania, fie ei români, maghiari, secui ori de alt neam, ca iobagi ce erau, li se umpluse paharul suferinţelor. Trecuse aproape un veac de la răscoala de la Bobâlna şi viaţa lor se înrăutăţise cu fiecare an. Acum aşteptau mocnind şi cu inima deschisă spre libertate. Gheorghe Doja s-a ridicat din mijlocul celor oropsiţi. El auzise că papa de la Roma organizase o cruciadă pentru a stăvili înaintarea otomană şi că promisese celor care se înrolau în armatele cruciate eliberarea din iobăgie. El şi mulţi ţărani, văzându-şi visul cu ochii, au plecat spre Buda, unde se făceau înrolările. Dar nobilii din Transilvania, rămaşi fără braţe de muncă,

au început să chinuiască familiile celor plecaţi, pentru a-i sili pe ţărani să se întoarcă. Aflând de aceste ticăloşii, ţăranii conduşi de Gheorghe Doja părăsesc tabăra de la Buda şi se îndreaptă spre Transilvania pentru a se răfui cu nobilii.

LUPTE CRÂNCENE PENTRU LIBERTATE

Războiul ţărănesc a fost organizat de la început. Alături de fraţii Doja s-au aflat şi alţi stegari inimoşi, printre care Laurenţiu Meszaroş. Ţăranii ştiau pentru ce luptă şi că puteau învinge, unindu-se toţi iobagii cu sărăcimea oraşelor. Curând, flacăra războiului cuprinse aproape întreaga Transilvanie şi o parte din Ungaria. Spre nord, porniră cetele răsculate conduse de Laurenţiu Meszaroş. Fraţii Doja porniră spre sud, spre Banat şi ocupară cetatea Timişoarei. Nobilii ştiau că, atâta timp cât Timişoara se află în mâinile răsculaţilor, nu vor putea învinge. De aceea, asediară cetatea, cu forţe numeroase şi bine înarmate, dispunând şi de ajutor din partea voievodului Transilvaniei. Ei izbutiră să pătrundă în cetate, să-i prindă pe conducătorii luptelor şi să înăbuşe în sânge războiul ţărănesc.

MOARTEA LUI GHEORGHE DOJA

Nobilii se răzbunară crâncen pe răsculaţi. Dar aveau nevoie de braţe de muncă. Juristul Verboczi întocmi un cod de legi numit „Tripartitum”, prin care ţăranii au fost legaţi de glie pe veci. Pe Gheorghe Doja l-au aşezat pe un tron înroşit în foc. Pe cap i-au pus o coroană tot înroşită în foc şi i-au zis în batjocură „regele ţăranilor”.

ÎNSEMNĂTATEA ŞI URMĂRILE RĂZBOIULUI ŢĂRĂNESC

Lupta ţărănimii n-a fost în zadar. Cu cât erau mai uniţi, cu atât şi puterea lor era mai mare şi nobilii trebuiau să ţină seama de această forţă uriaşă. Ca şi flamura Bobâlnei, care se transmisese celor din 1514, mesajul luptei avea să continue peste timp.

URMAŞI VREDNICI DE VLAD ŢEPEŞ ŞI ŞTEFAN CEL MARE

PUTEREA IMPERIULUI OTOMAN

În veacul al XVI-lea, Imperiul otoman, care cucerise noi teritorii, se afla în plină expansiune şi mărire. Ţările române sunt înconjurate de paşalâcuri şi raiale şi sunt supuse unui regim economic şi politic sever, fără însă ca otomanii să le poată transforma în paşalâcuri. Domnitorii români, numiţi de

Poartă prin firman, trebuie să plătească tribut, iar otomanii introduc monopolul asupra comerţului ţărilor române.

DOMNII VREDNICE ŞI FOLOSITOARE ŢĂRII

Domnitorii Basarabi şi Muşatini s-au arătat vrednici faţă de înaintaşii lor. În Ţara Românească, *Radu cel Mare* (1495 – 1504) inaugurează activitatea de tipărire a cărţilor. Astfel, în anul 1508, călugărul Macarie tipăreşte un „Liturghier” în limba slavonă, prima carte tipărită la noi. Radu cel Mare este şi un însemnat ctitor. Din porunca lui se ridică Mănăstirea Dealu de lângă Târgovişte.

Un însemnat domnitor a fost *Neagoe Basarab* (1512 – 1521). Acesta s-a dovedit un bun diplomat. A menţinut relaţii paşnice cu vecinii şi plătind tributul a ferit Ţara Românească de o intervenţie otomană, dându-i răgazul necesar înfloririi economice şi culturale. Continuând activitatea de tipărituri, se dovedeşte la rândul lui creator.

Scrie o carte intitulată „învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie”. Tot de numele acestui ales domnitor este legată minunata Mănăstire a Argeşului, care a fost ridicată la porunca şi pe cheltuiala voievodului de către meşterul Manole, împreună cu calfele şi ucenicii lui.

Un domnitor luptător, care a ridicat cu temeritate sabia pentru apărarea independenţei, a fost şi Radu de la Afumaţi.

Domnia lui se desfăşoară, cu unele întreruperi, în anii 1522 – 1529. Pe piatra de mormânt a domnitorului din biserica mănăstirii de la Argeş sunt pomenite cele 20 de

bătălii de apărare pe care le-a condus şi prin care a scăpat ţara de a fi prefăcută în paşalâc.

În Moldova, domnesc mai întâi fiii lui Ştefan cel Mare, *Bogdan al III-lea* şi *Ştefăniţă-Vodă.* Apoi, *Petru Rareş* în două rânduri (1527 – 1538 şi 1541 – 1546). Fiu al lui Ştefan cel Mare, el a continuat lupta de independenţă a Moldovei împotriva expansiunii otomane. În ultimul sfert al secolului al XVI-lea, domneşte *Ion-Vodă.* Deşi a avut o scurtă domnie (1572 – 1574), el s-a dovedit un vajnic luptător pentru independenţă, învingând în aprilie 1574 armatele otomane în bătălia de la Jilişte. Sultanul trimite însă din nou oştire numeroasă. Copleşit de numărul duşmanilor, trădat de boieri, Ion-Vodă este înfrânt la Roşcani. El se predă căpeteniei otomane, cu condiţia ca românii să fie liberi să se întoarcă acasă, iar Moldova să rămână neatârnată. Ca şi Radu de la Afumaţi, Ion-Vodă a fost un domn viteaz.

NEASEMUITELE FAPTE ALE LUI MIHAI-VODĂ VITEAZUL

ÎNAINTE DE A FI DOMN

Mulţi au spus că Mihai Viteazul ar avea o origine modestă, dar el a fost cu adevărat fiul lui Pătraşcu-Vodă cel Bun. În tinereţea lui zbuciumată s-a ocupat cu negoţul şi a devenit stăpân al multor pământuri. Apoi, datorită însuşirilor sale deosebite, a devenit mare ban al Craiovei. Domnitorul Alexandru cel Rău a vrut să-l piardă, dar nu a izbutit. În anul
1593, Mihai primeşte firman din partea sultanului şi se urcă în scaun la Bucureşti.

ÎNCEPUTUL LUPTELOR CU OTOMANII

Mihai venise la domnie cu sprijinul Porţii. Gândul lui a fost, din prima clipă, să scoată ţara din apăsarea turcească. Nici n-a trecut bine un an şi, în toamna lui
1594, Mihai porunceşte uciderea cămătarilor turci care veniseră după bani la vistierie, în Bucureşti. Corpul de oaste trimis de sultan să-i supravegheze mişcările a fost şi el nimicit. Domnitorul Aron-Vodă al Moldovei, în înţelegere frăţească şi dreaptă

cu Mihai, procedează la fel în capitala sa, Iaşi. Sultanul se mânie auzind despre răzvrătirea celor doi domni români şi trimite oşti pentru a-i aduce legaţi la Istanbul şi a-i ucide. Mihai, care era iute la faptă şi un neîntrecut conducător de oaste, trecu ca fulgerul prin armatele cotropitoare, spulberându-le în trei bătălii: la Stăneşti, la Putineiu şi la Şerpăteşti. Eliberă raialele de la Dunăre şi îi urmări pe otomani până în trecătorile Balcanilor, pricinuindu-le mari pierderi.

MAREA EPOPEE DE LA CĂLUGĂRENI-GIURGIU

Supărat peste măsură de aceste umilitoare înfrângeri, care îi încurcau planurile nebuneşti de cucerire, sultanul organizează o expediţie de pedepsire a lui Mihai-Vodă. Oştile otomane erau conduse de vestitul vizir Sinan-Paşa, îmbătrânit prin bătălii şi experimentat conducător militar. Mihai nu prea a avut răgazul să organizeze apărarea ţării aşa cum trebuia. Luă totuşi unele măsuri şi îi atrase pe cotropitori într-un loc mlăştinos de pe apa Neajlovului, în dreptul satului Călugăreni.

Bătălia de la Călugăreni a început în zorii zilei de 13 august 1595. La început, armiile lui Sinan capturează tunurile românilor şi ocupă podurile de pe Neajlov. Dar Mihai nu i-a lăsat mult să triumfe.

Când soarele era în miezul zilei, el se avântă ca un leu pe pod, cu sabia ridicată, iar ai săi îl urmară. Otomanii începură să cadă ca spicele, seceraţi cu paloşul de români. Mulţi se înecară în mlaştini. Chiar Sinan-Paşa era să se înece, dacă nu-l salva un ienicer voinic. Totuşi, îşi pierdu ultimii dinţi din gură, chiulaful şi feregeaua.

Biruinţa de la Călugăreni este una dintre cele mai răsunătoare din istoria românilor şi ea stă cu cinste alături de bătăliile de la Posada, Rovine, Vaslui. Dar, după biruinţă, Mihai n-a putut fructifica victoria, rămânând cu puţini oameni, în timp ce otomanilor le soseau noi întăriri. Abia în primăvară a reluat lupta, când a primit ajutorul principelui Transilvaniei, Sigismund Báthory, cu care încheiase un tratat de alianţă. El eliberează Muntenia. La Giurgiu, la trecerea Dunării, otomanii suferă o nouă

înfrângere, care mătură ca pe nimic falnica armată a lui Sinan-Paşa. Cei mai mulţi otomani pier în luptă, iar mulţi se îneacă în Dunăre.

PACEA CU OTOMANII

Deşi învingător, Mihai încheie pace cu sultanul la 1597. Aceasta întrucât pierduse mulţi ostaşi. Satele şi târgurile fuseseră pârjolite, pierduse pe aliaţii săi din Moldova şi Transilvania. Principii creştini din jur nu-i trimiteau niciun ajutor. Mihai a încheiat pacea mai ales pentru a se reface şi a relua, când va fi mai puternic, lupta pentru apărarea independenţei ţării.

PRIMA UNIRE ŞI REFACEREA DACIEI DE CĂTRE MIHAI VITEAZUL

REFACEREA DACIEI

Odinioară, în vremea lui Decebal, dacii fuseseră uniţi în hotarele aceluiaşi stat. Mihai Viteazul a fost acela care a avut forţa de a uni din nou pe români şi a reface în felul acesta Dacia. El ştia că acest lucru era drept, deoarece locuitorii Ţării Româneşti, ai Moldovei şi ai Transilvaniei erau de acelaşi neam şi lege, vorbeau aceeaşi limbă, aveau aceeaşi credinţă şi aceleaşi obiceiuri.

UNIREA ŢĂRII ROMÂNEŞTI CU TRANSILVANIA

O situaţie critică îl determină pe Mihai să acţioneze: Sigismund Bâthoiy, principele Transilvaniei, care avea tratat de alianţă cu Mihai, cedează conducerea voievodatului vărului său, Andrei Báthory. Acesta, nutrind dorinţa de a se înstăpâni şi în Ţara Românească, îi trimise vorbă lui Mihai să părăsească domnia. Ameninţarea îl determină pe voievodul român, în octombrie 1599, să treacă munţii în fruntea unei oşti viteze. îl învinge pe Andrei Báthory la Şelimbăr, lângă Sibiu. La 1 noiembrie 1599, Mihai intră triumfător în Alba Iulia, realizând în felul acesta primul pas spre unirea tuturor românilor.

PRIMA UNIRE POLITICĂ A ŢĂRILOR ROMÂNE

În primăvara anului următor, Mihai trece cu oşti în Moldova, unde aliatul său, Ştefan Răzvan, fusese înlăturat de la domnie, cu sprijin polon, de către Ieremia Movilă. Aici însă nu mai găseşte împotrivire. Cetăţile care

rezistaseră în faţa lui

Mohamed al II-lea acum s-au predat fără luptă lui Mihai. Astfel, în mai 1600, Mihai reuşeşte să realizeze **prima unire politică a românilor** sub sceptrul său şi să refacă vechea unitate a statului dac.

JERTFA LUI MIHAI

Duşmanii s-au ridicat cu ură împotriva unirii făptuite de Mihai. În anul 1600, Mihai e înfrânt la Mirăslău de oştile generalului George Basta. În acest timp, Ieremia Movilă redobândeşte tronul în Moldova, iar fratele său, Simion, ia domnia în Muntenia. Unitatea statului se destramă. Mihai Viteazul e nevoit să plece la împăratul Rudolf al II-lea pentru a-i cere ajutor. Târziu, în vara lui 1601, Mihai revine şi se împacă cu Basta, pentru a lupta contra principelui Sigismund Báthoiy, care se întorsese în Transilvania. Datorită priceperii lui Mihai, la Gorăslău, pe Someş, se obţine din nou biruinţa.

După această victorie, Mihai se îndreaptă spre Ţara Românească pentru a-şi relua domnia. Dar duşmanii săi se tem că Mihai va reface unitatea românilor. Unealta lor este generalul Basta. El trimite la Mihai un corp de mercenari ce îl surprind pe când se găsea în cortul său din Câmpia Turzii şi îl ucid mişeleşte. Trupul său a rămas pe veci în câmpia transilvană, iar capul a fost adus de slujitori credincioşi la mănăstirea Dealu.

ÎNSEMNĂTATEA UNIRII ÎNFĂPTUITE DE MIHAI

Mihai reuşise, pentru prima oară după Decebal, să-i aducă pe locuitorii acestor meleaguri în graniţele aceluiaşi stat, îndreptăţiţi fiind prin limba pe care o vorbesc şi conştiinţa de neam.

Unirea ar fi dat posibilitatea românilor să lupte cu toate forţele lor pentru apărarea pământului străbun. Deşi zădărnicită, unirea a continuat să trăiască în inimile românilor. Urmaşii lui Mihai au încercat după aceea să-i urmeze exemplul luminos.

Pe drept cuvânt scria Nicolae Iorga în „Istoria lui Mihai Viteazul” că: „Niciun român n-a mai putut gândi unirea fără uriaşa lui personalitate, fără paloşul sau

securea lui ridicată spre cerul dreptăţii, fără chipul lui, de o curată şi desăvârşită poezie tragică…”

URMAŞII LUI MIHAI VITEAZUL

DOI ÎNSEMNAŢI DOMNITORI: MATEI BASARAB (1632 – 1654) ŞI VASILE LUPU (1634 – 1653)

Timp de mai mulţi ani, Matei Basarab, în Ţara Românească, şi Vasile Lupu, în Moldova, au contribuit la înflorirea ţărilor române surori. Măsurile pe care le-au luat au fost foarte asemănătoare. Amândoi s-au îngrijit ca economia să fie prosperă, ştiind că numai astfel un stat este puternic, iar societatea progresează. Vremea lor a fost însemnată mai ales prin binefacerile culturii. În cele două ţări surori a continuat activitatea de tipărire a cărţilor. Apar şi primele legi scrise, cum ar fi „Carte românească de învăţătură” (1646), „Pravila de la Govora” (1649) şi „îndreptarea legii” (1652). Cele mai însemnate tipografii erau la Târgovişte şi la Iaşi. O dezvoltare deosebită cunoaşte învăţământul. Matei Basarab înfiinţează la Târgovişte o şcoală în limbile greacă şi latină, iar Vasile Lupu organizează la Iaşi un colegiu în care se preda în limba latină. Se dezvoltă arta construcţiilor, sunt ridicate clădiri frumoase şi biserici. De remarcat sunt Biserica Domnească din Târgovişte şi Biserica Trei Ierarhi din Iaşi.

Un conflict armat iscat între cei doi domni din pricina ambiţiei lui Vasile Lupu de a dobândi tronul Ţării Româneşti pentru fiul său, Ioan, se încheie cu înfrângerea moldovenilor în luptele de la Ojogeni şi Nenişor. Pacea încheiată prevedea ca ambii domni să construiască, fiecare în ţara celuilalt, o biserică. Astfel, Matei Basarab zideşte mănăstirea Soveja, iar Vasile Lupu reface biserica Stelea din Târgovişte.

Pe plan extern, a fost continuată politica lui Mihai de unire a eforturilor celor trei ţări româneşti în lupta pentru independenţă. Matei Basarab a încheiat o înţelegere asemănătoare cu principele Transilvaniei, Gheorghe Râkoczi I, pe care a continuat-o cu urmaşul acestuia, Gheorghe Râkoczi al II-lea. Vasile Lupu a încheiat şi el o înţelegere asemănătoare cu Gheorghe Râkoczi I. în cazul

alcătuirii unei ligi antiotomane, lui Matei Basarab i se acorda rolul cel mai important.

EPOCA LUI CONSTANTIN-VODĂ BRÂNCOVEANU BASARAB (1688 – 1714)

Constantin Brâncoveanu este unul dintre cei mai mari domnitori pe care i-a dat istoria românilor. În vremea lui, Ţara Românească a cunoscut o dezvoltare culturală remarcabilă şi un progres în toate domeniile. Pretutindeni, economia a luat un considerabil avânt.

Brâncoveanu s-a dovedit extrem de înţelept. El a întărit statul şi oastea ţării, chiar dacă nu a avut în vedere, în primul rând, războiul. Dar vremurile erau grele şi domnitorul a acţionat şi ca om politic şi diplomat iscusit. A ştiut astfel să menţină un echilibru cu marile puteri ale timpului: Imperiul otoman, Imperiul habsburgic, Imperiul rus. Domnia lui Brâncoveanu a cunoscut însă şi o ciocnire armată, care nu a putut fi evitată prin acţiune diplomatică: lupta de la Zărneşti din 1690, în urma căreia armatele habsburgice sunt înfrânte.

Epoca lui Brâncoveanu a fost şi epoca celei mai însemnate culturi din Evul Mediu. Se intensifică activitatea tipografică, se introduce limba română în şcoală şi biserică, pentru învăţătura superioară de carte se înfiinţează Academia Domnească. Pictorii, sculptorii şi arhitecţii se străduiesc să creeze cât mai multe frumuseţi. Printre construcţii se distin” palatul de la Mogoşoaia şi biserica de la Hurez.

Râvnind la bogăţiile şi gloria domnitorului român, sultanul îl acuză de trădare şi îl închide la Ediculé, în Istanbul. În ziua de 14 august 1714, lui Brâncoveanu i se taie capul, după ce mai întâi sunt retezate capetele fiilor lui şi cel al vornicului Ianache. Brâncoveanu a rămas neplecat până în ultima clipă, n-a trădat credinţa şi speranţa în libertatea neamului românesc! De aceea, el a fost canonizat de biserica ortodoxă română între sfinţii martiri.

UN DOMNITOR CĂRTURAR – DIMITRIE CANTEMIR

Dimitrie Cantemir a fost un om de aleasă cultură şi

simţire, un savant recunoscut la vremea sa în întreaga Europă. El a scris mai multe lucrări de o mare valoare ştiinţifică, în domenii variate: istorie, geografie, filosofie, muzică. Printre acestea, la loc de cinste stau: „Istoria creşterii şi descreşterii puterii otomane”; „Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor”; „Descrierea Moldovei”.

A avut o domnie scurtă (1710 – 1711), dar a nutrit dorinţa să elibereze Moldova de sub stăpânirea otomană şi să-i asigure independenţa. S-a aliat cu Petru cel Mare, ţarul Rusiei, cu care a încheiat un tratat pe picior de egalitate, dar alianţa moldo-rusă a fost înfrântă în bătălia de la Stănileşti (pe Prut), în anul 1711. După această înfrângere, Dimitrie Cantemir pierde tronul, fiind nevoit să-l urmeze pe ţar în Rusia, unde va primi înalte demnităţi şi va continua activitatea de om de cultură şi scriitor.

POPORUL ROMÂN ÎN EPOCA FANARIOŢILOR ŞI SUB DOMINAŢIA HABSBURGILOR

ŢARA ROMÂNEASCĂ ŞI MOLDOVA SUB FANARIOŢI

După domniile glorioase ale lui Constantin Brâncoveanu şi Dimitrie Cantemir, sultanul nu mai avea încredere în domnitorii români. El începe să dea firman de domnie unor străini, proveniţi din cartierul Fanar din Constantinopol. Domniile fanariote au durat în Ţările Române peste o sută de ani. Fanarioţii au format adevărate dinastii, unii dintre ei transmiţând domnia din tată în fiu. Aşa au fost familiile: Mavrocordat, Ipsilanti, Caragea, Ruset, Şuţu. Domniile fanariote au însemnat mai întâi o perioadă grea pentru popor, deoarece a sporit foarte mult povara dărilor de tot felul. Ei au contribuit şi la întărirea jugului otoman. Totuşi, unii domni fanarioţi au avut meritul de a înlesni pătrunderea ideilor noi ale culturii apusene în Muntenia şi Moldova.

TRANSILVANIA SUB HABSBURGI

La sfârşitul secolului al XVII-lea, Transilvania intră în sfera de dominaţie a Imperiului habsburgic. Acesta schimbă, jugul de lemn „otoman cu unul mai aspru, un, jug de fier”. Habsburgii măresc tributul pe care trebuia să-l plătească Transilvania şi, prin aceasta, asuprirea

poporului, în primul rând a iobagilor. Ei încearcă să-i strămute pe români, să-i facă să-şi uite pământul natal, credinţa şi obiceiurile. Tot acum sunt colonizaţi, în Banat, şvabii. Aceste metode se vor înăspri la începutul secolului al XVIII-lea, când habsburgii ţintesc şi la teritoriile de la sud de Carpaţi, pentru a ajunge la Dunăre.

SENTIMENTUL NAŢIONAL

Românii vor rezista cu încredere neţărmurită în trecutul lor istoric şi nu-şi vor trăda nici credinţa şi nici limba. În Transilvania, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, se va intensifica lupta românilor pentru drepturile lor. În martie 1791, cererile lor pentru recunoaşterea drepturilor naţionale sunt înfăţişate la curtea imperială, în cunoscuta petiţie „Supplex libbelus Valachorum”. Trimisă de Leopold al II-lea Dietei transilvane, petiţia a fost respinsă. Lupta românilor însă nu a încetat. „Şcoala Ardeleană”, care avea reprezentanţi străluciţi în Samuil Micu, Gheorghe Şincai şi Petru Maior, va susţine originea latină a românilor, ca mijloc de rezistenţă împotriva actelor samavolnice ale habsburgilor. Pe această bază, în Transilvania, ca şi pretutindeni în teritoriile locuite de români, se va naşte sentimentul naţional, dorinţa românilor de a se uni la scara întregii ţări cuprinse între Dunăre, Carpaţi şi Mare.

De notat că, în secolele XVII-XVIII, se vor desfăşura mai multe războaie între Imperiul otoman şi Imperiul habsburgic: asediul Vienei (1683), bătăliile de la Buda (1686), Mohâci (1687), războiul din 1697 – 1699, încheiat prin victoria habsburgilor, şi tratatul de pace de la Karlowitz (1699), războiul din 1716 – 1718, încheiat în favoarea habsburgilor prin pacea de la Passarowitz (1718), războiul din 1768 – 1774, prin care, victorioşi, habsburgii impun Imperiului otoman pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774).

RĂSCOALA LUI **HOREA PENTRU LIBERTATE ŞI DREPTATE SOCIALĂ**

VIAŢA GREA A POPORULUI

În Transilvania stăpâneau habsburgii şi nobilimea.

Ţăranii iobagi, care lucrau pe pământurile nobililor, numiţi şi „robii pământului”, munceau din zori până-n seară şi duceau o viaţă crâncenă. Locuitorii Munţilor Apuseni, numiţi moţi, trudeau în minele de aur, motiv pentru care mai erau numiţi, pe drept, „robii aurului”.

HOREA LA ÎMPĂRAT

Conducătorul moţilor, Nicula Urs, zis Horea, se născuse în satul Albac din Apuseni. Era un bărbat dârz şi neînfricat, care iubea mai mult decât orice libertatea. El a pornit însoţit de câţiva prieteni de nădejde, pe jos, până la Viena. Voia să ceară împăratului habsburgic Iosif al II-lea să îmbunătăţească viaţa poporului şi să-i redea drepturile răpite de nobili. Convingându-se însă că în zadar aşteaptă îndurare de la curţile împărăteşti, Horea şi însoţitorii săi s-au întors în Transilvania pentru a-şi cuceri dreptatea prin luptă.

RIDICAREA POPORULUI ÎN ANUL 1 784

În primăvara anului 1784, Horea ridică la luptă pe moţi. Furtuna care pornise din Munţii Apuseni a cuprins, treptat, întreaga Transilvanie. Se ridicară pentru dreptate toţi cei năpăstuiţi, indiferent de ce neam erau. Ca şi în trecut, orăşenii săraci se alăturară şi ei ţărănimii. Stegarii năpăstuiţilor ajunseră la Deva şi siliră nobilimea din cetate să accepte programul lor, care cerea: nobili să nu mai fie, darea s-o plătească toţi şi toţi să muncească; nici iobagi să nu mai fie, ci doar oameni liberi.

„MOR PENTRU POPOR!”

Nobilii voiau să câştige timp pentru a-şi grupa şi concentra toate forţele de care dispuneau. Au cerut ajutor împăratului, care nu întârzie cu trimiterea armatei. Cetatea de piatră a Apusenilor a fost înconjurată. Lupta a fost pierdută. Horea, Cloşca şi Crişan au fost prinşi şi întemniţaţi la Alba Iulia. În închisoare, Crişan s-a spânzurat cu nojiţele de la opinci. Horea şi Cloşca au fost traşi pe roată, pe dealul „La furci” de lângă Alba Iulia. Ultimele cuvinte ale lui Horea au fost: „Mor pentru popor!”

În satul Albac era o bisericuţă din lemn unde Horea a rostit jurământul, înainte de a porni la luptă. Această

bisericuţă a fost mutată apoi în comuna Florica de lângă Piteşti, iar azi se găseşte la Olăneşti, nu prea departe de mănăstirea Cozia, ctitoria lui Mircea cel Bătrân. Bisericuţa străjuieşte pe un deluşor, fiind o amintire peste timp a chipului de luptător neînfricat al lui Horea.

REVOLUŢIA DIN 1821 CONDUSĂ DE TUDOR VLADIMIRESCU

DOMNUL TUDOR

Tudor Vladimirescu s-a născut în comuna Vladimiri din judeţul Gorj. Părinţii săi erau moşneni. De mic a cunoscut asuprirea exercitată de boieri asupra celor nevoiaşi şi a năzuit spre împlinirea dreptăţii norodului. În tinereţea lui zbuciumată participă la războiul ruso-turc din anii 1806 – 1812, conducând un corp de panduri împotriva Imperiului otoman. Mai târziu, îndeplineşte dregătoria de sluger. În ianuarie 1821, văzând că asuprirea poporului a ajuns de nesuportat, atât din partea boierilor, a domnitorilor fanarioţi, cât şi a turcilor, Tudor se hotărăşte să ridice poporul la luptă. Într-o Proclamaţie citită în faţa mulţimii adunate la Padeş (Mehedinţi), Tudor spunea: „Veniţi dară fraţilor, veri de ce neam veţi fi, pentru ca eu răul să-i pierdem pe cei răi şi să ne fie nouă bine”. Iar pe boieri îi asemuieşte cu balaurii şi şerpii veninoşi.

Deoarece s-a ridicat din popor şi a slujit interesele acestuia, poporul l-a socotit pe drept conducătorul său, numindu-l Domnul Tudor.

TUDOR LA BUCUREŞTI

Sub steagul lui Tudor s-au strâns ţărani, orăşeni, panduri, arnăuţi. În fruntea oştii sale, Tudor trece Oltul şi, în martie 1821, ajunge la Bucureşti, stabilindu-şi tabăra pe Dealul Cotrocenilor.

Mulţi boieri fug înspăimântaţi, în afară de câţiva, care rămân pentru a-l atrage pe Tudor de partea lor, dar Tudor rămâne neclintit apărător al poporului.

LUPTA POPOARELOR DIN SUD-ESTUL EUROPEI

În vremea aceasta, încep lupta de eliberare de sub stăpânirea otomană popoarele sârb, bulgar, grec. În 1816, se formase în Rusia, la Odesa, societatea secretă Eteria.

Aceasta era condusă de Alexandru Ipsilanti, iar membrii ei făceau parte din nobilimea greacă. Scopul pe care îl urmărea Eteria era de a ajuta mişcarea de eliberare din Grecia.

TUDOR ŞI IPSILANTI

Trecând spre Grecia prin teritoriile româneşti, Ipsilanti s-a purtat ca un invadator şi ar fi dorit ca Tudor să i se subordoneze. Tudor, ca apărător al poporului, voia să sfărâme şi dominaţia boierilor din ţară. Apoi, cu poporul eliberat, să săvârşească fapte vitejeşti pentru a pune capăt dominaţiei otomane.

SFÂRŞITUL LUI TUDOR

Între timp, armata turcă pătrunde în ţară. Pentru a putea apăra ţara de primejdia otomană, Tudor se îndreaptă spre Goleşti, urmărind să ajungă în Oltenia, de unde să strângă oşti noi. Ipsilanti trimite pe urmele lui câţiva eterişti, care îl prind şi îl ucid mişeleşte, aruncându-i trupul într-o fântână.

ÎNSEMNĂTATEA ŞI URMĂRILE LUPTEI

După uciderea lui Tudor Vladimirescu, oştile otomane înăbuşă lupta pe care acesta o condusese şi totodată sfărâmă şi slaba împotrivire a eteriştilor. Deşi reprimată, Revoluţia din 1821 a constituit un moment de mare însemnătate în lupta de veacuri a poporului român pentru dreptate şi libertate. Ea a făcut ca domniile fanariote să sfârşească o dată pentru totdeauna, anunţând zorii Epocii Moderne.

REVOLUŢIA DE LA 1848

a

ANUL 1848 ÎN EUROPA

În anul 1848, în multe ţări ale Europei, popoarele s-au ridicat la luptă pentru dreptate şi libertate. Primul semnal l-a dat Franţa, apoi lupta a izbucnit, pe rând, în statele germane şi italiene, în Imperiul habsburgic, Ungaria, ţările române. Dar marile imperii ale vremii, temându-se de revoluţiile ce urmăreau schimbarea ordinii învechite şi nedrepte, s-au unit pentru a înăbuşi în sânge lupta popoarelor.

O SINGURĂ REVOLUŢIE A ROMÂNILOR

Încă de la formarea sa, poporul român a avut aceleaşi idealuri, chiar dacă a fost nevoit să se organizeze separat în trei state româneşti. În anul 1848, idealurile comune au reieşit din programele de luptă, care conţineau aceleaşi prevederi, şi din acţiunile comune pe care le-au desfăşurat revoluţionarii. Ţăranii, cei mai numeroşi în societate, urmăreau să se elibereze pe deplin de iobăgie şi să capete pământ; lucrătorii voiau să-şi îmbunătăţească simţitor condiţiile de muncă şi de viaţă; reprezentanţii noii clase – burghezia şi intelectualii cu vederi înaintate, voiau să schimbe în bine societatea, Toţi doreau lichidarea oricărui jug străin şi unirea românilor într-un singur stat.

MOMENTE LUMINOASE DIN DESFĂŞURAREA REVOLUŢIEI ROMÂNE

Abia venise primăvara. La 27 martie 1848, în Iaşi s-a întrunit o adunare la care au participat vreo mie de persoane. Printre participanţi se distingeau poetul Vasile Alecsandri, scriitorii Alecu Russo şi Costache Negri, omul politic Alexandru Ioan Cuza. S-a întocmit un proiect de constituţie, de fapt o petiţie către domnitorul Moldovei, Mihail Sturdza. Da. r domnitorul a respins petiţia şi a poruncit armatei să risipească adunarea. Fruntaşii au fost trimişi sub pază la Galaţi, pentru ca de acolo să fie trecuţi în Imperiul otoman. Ei reuşesc să scape şi trec munţii la Braşov, unde fraţii români din Transilvania pregăteau lupta.

În 3 mai 1848, pe Câmpia Libertăţii de la Blaj, se adună o mulţime de oameni, în număr mare fiind ţăranii. În fruntea impresionantei mulţimi erau Simion Bărnuţiu, Timotei Cipariu, Gheorghe Bariţiu, Avram Iancu. Simion Bărnuţiu citeşte dorinţele poporului român, în care se cereau, mai întâi, desfiinţarea iobăgiei şi drepturi egale pentru români, care constituiau majoritatea populaţiei din Transilvania şi celelalte naţiuni: unguri, saşi, secui. Dar, cum aceste dorinţe nu puteau fi împlinite decât în cadrul statului român, s-a strigat ca o fierbinte chemare: „Noi

vrem să ne unim cu Ţara”.

La 9 iunie şi românii munteni se adună la Islaz, unde cer aceleaşi libertăţi, printre care desfiinţarea clăcii şi împroprietărirea ţăranilor. La 11 iunie izbucneşte revoluţia la Bucureşti. Aici, poporul a avut în lupta lui conducători vrednici ca: Nicolae Bălcescu, Ion Ghica, C.A. Rosetti, I. Heliade Rădulescu, Al. Gh. Golescu, Gheorghe Magheru, Ana Ipătescu. Întreaga vară, revoluţia s-a desfăşurat victorios, dar în toamnă, armatele otomane pătrund în ţară şi în Bucureşti, înăbuşind revoluţia. De neşters va rămâne episodul de la 13 septembrie
1848, când pompierii ce îşi aveau cazarma în Dealul Spirii, sub conducerea căpitanului Pavel Zăgănescu, au angajat lupta, mulţi căzând pentru apărarea libertăţii.

Pe pământul Transilvaniei revoluţia a continuat. Revoluţionarii maghiari, în frunte cu Kossuth Lajos, care dezlănţuiseră revoluţia la Pesta, cereau în programul lor încorporarea Transilvaniei la Ungaria.

Această intenţie i-a ridicat pe românii ardeleni la luptă, sub conducerea lui Avram Iancu. În cele din urmă, armatele imperiale, împreună cu cele ale Rusiei ţariste, au înăbuşit, în august
1849, atât revoluţia română, cât şi pe cea maghiară.

Revoluţia română a fost ca un cântec avântat, dar şi ca un zbor de vultur căruia i s-a frânt aripa. Totuşi, revoluţia română a înlăturat rânduielile feudale, chiar dacă nu pe deplin, făcând tot mai mult loc afirmării societăţii noi, burgheze. De la 1848, românii intrau pe deplin în Epoca Modernă şi aspirau să-şi realizeze alte două mari acte naţionale: unirea şi independenţa!

ŢĂRILE ROMÂNE, MUNTENIA ŞI MOLDOVA, SE UNESC

DORINŢA DE UNIRE A ROMÂNILOR

Românii din Muntenia şi Moldova, ca de altfel şi cei din Transilvania, erau însufleţiţi de aceeaşi dorinţă arzătoare de a se uni într-o singură ţară. Pentru aceasta luptaseră înaintaşii lor sub Mihai Viteazul la 1600. De atunci, lupta nu mai încetase, cunoscând momente

înălţătoare la 1848. Acum însă, după trecerea atâtor veacuri, erau hotărâţi să sece râul despărţitor, Milcovul, şi să fie tot una, gândind la clipa când vor putea să întindă hora şi cu fraţii de peste munţi.

LUPTA PENTRU UNIRE

În anul 1857, la Iaşi şi la Bucureşti se formează Divanuri Ad-Hoc pentru a hotărî Unirea. Din divanuri făceau parte reprezentanţi ai boierimii, ai burgheziei, ai intelectualilor şi ai ţărănimii, cum erau: Mircea Mălăieru, Constantin Tănase şi Moş Ion Roată.

Divanurile întocmesc cereri pe care le trimit spre aprobare celor şapte mari puteri întrunite în Conferinţa de la Paris. Cele trei imperii – otoman, habsburgic şi ţarist – care se opuneau Unirii, hotărăsc ca ţările române să se unească sub numele de Principatele Unite ale Moldovei şi ale Ţării Româneşti, ca fiecare principat să-şi aleagă un domnitor, adunări şi guverne separate şi să aibă capitala sa, la Iaşi şi Bucureşti.

BIRUINŢA UNIRII

Poporul şi-a luat soarta în propriile mâini. El înfrânge voinţa marilor puteri şi determină adunările să aleagă acelaşi domnitor, în persoana lui Alexandru Ioan Cuza, patriot cunoscut încă din timpul Revoluţiei de la 1848. Acesta este ales la 5 ianuarie 1859, în Moldova, şi la 24 ianuarie 1859, în Muntenia. În felul acesta, ziua de 24 Ianuarie devine una dintre cele mai însemnate sărbători naţionale ale

românilor, ziua Unirii Principatelor, prima etapă a formării statului naţional român modern.

ÎNSEMNĂTATEA DOMNIEI LUI CUZA

Domnitorul Alexandru Ioan I şi primul ministru Mihail Kogălniceanu au realizat, între anii 1859 – 1866, o serie de reforme care au consolidat Unirea, au modernizat statul şi au contribuit la întărirea lui. După ce la 24 ianuarie 1862 se unifică adunările, guvernele, capitalele, iar ţara se va numi **România,** au fost efectuate: reforma

agrară, reforma învăţământului, a armatei, a justiţiei, reforma administrativă etc. în felul acesta, chipul lui Alexandru Ioan I rămâne ca o făclie ce a ars cu folos, spre binele patriei noastre!

GLORIOSUL RĂZBOI PENTRU INDEPENDENTĂ DE LA 1877

VIS DE VEACURI

Anul 1877 îi va chema pe români la jertfa pentru realizarea unui mare ideal – independenţa naţională. Dar acest deziderat venea de departe, din adâncurile istoriei, continua visul de veacuri al strămoşilor care dăduseră mereu jertfe pentru libertate.

MIHAIL KOGĂLNICEANU PROCLAMĂ INDEPENDENŢA

Imperiul otoman continua să-şi exercite dominaţia asupra popoarelor din Balcani. Nici România nu era scutită de plata tributului, iar Imperiul otoman impunea ţării noastre multe bariere în desfăşurarea comerţului.

Între 1875 – 1876 sârbii, bulgarii, muntenegrenii se ridică la luptă. Rusia ţaristă, care era interesată să lovească în rivalul său, Imperiul otoman, promite ajutor. În acest scop, ţarul pretindea trecerea trupelor ruse pe teritoriul României, la sud de Dunăre, unde se aflau oştile otomane. Primul ministru Ion C. Brătianu şi Mihail Kogălniceanu, care era atunci ministru de externe, au plecat în fruntea unei delegaţii la Livadia, în Crimeea, unde au purtat convorbiri cu ţarul Alexandru al II-lea şi cancelarul Gorceakov. Ca rezultat al acestor convorbiri, la 4 aprilie 1877, se semnează la Bucureşti o convenţie românorusă, în care se stabileau condiţiile trecerii trupelor ruse prin România şi participarea, la nevoie, a românilor la război.

Aflând de această convenţie, otomanii încep să bombardeze porturile româneşti de la Dunăre: Brăila, Calafat, Bechet, Oltenița, Călăraşi. Artileria română a răspuns bombardând Vidinul. În felul acesta, s-a ajuns la o stare de război între România şi Turcia. Mobilizată, armata română a asigurat trecerea Dunării de către armatele ruse.

În tot acest timp, românii au aşteptat momentul de a începe şi ei lupta.

La 9 mai 1877, Mihail Kogălniceanu proclamă independenţa României în Adunarea Deputaţilor. Într-un discurs istoric el spunea: „Suntem independenţi: suntem naţiune de sine stătătoare... suntem o naţiune liberă şi independentă”.

INDEPENDENŢA, CAUZĂ A ÎNTREGULUI POPOR

Dar nu era de ajuns numai proclamarea independenţei. Ea trebuia consfinţită prin luptă. La scurt timp după ce încep operaţiuni militare împotriva oştilor otomane, armatele ruse suferă înfrângeri. Atunci, comandamentul rus cere ajutor grabnic lui Carol I şi „junei armate române”. Românii trec Dunărea pe la Calafat şi intră cu hotărâre în luptă, dornici, ca şi strămunii lor, să scuture jugul străin. Independenţa a fost aspiraţia întregului popor român. La luptă au participat românii din toate părţile ţării, atât din teritoriul României, cât şi din teritoriile româneşti aflate atunci sub stăpâniri străine.

EROISMUL ROMÂNILOR

Pornind la luptă cu eroismul lor legendar, românii s-au acoperit de glorie în luptele de la sud de Dunăre, luptând nu numai pentru propria libertate, ci şi pentru a ajuta poporul bulgar, ca şi alte popoare subjugate, să-şi obţină independenţa.

De neuitat vor rămâne faptele de vitejie ale atâtor oşteni căzuţi la datorie cu faţa la duşman sau supravieţuind războiului, în luptele de la Griviţa, Rahova.

Plevna (unde comanda supremă a forţelor româno-ruse a aparţinut domnitorului Carol I), Smârdan, Vidin: căpitanul Valter Mărăcineanu, maiorul George Şonţu, soldatul Grigore Ion din Ploieşti, maiorul Moise Grozea din Banat, Gheorghe Ţintilă.

Iar ca Leonida, Candiano Popescu... Numărul lor este imens! Numele lor se păstrează în cărţile de istorie ce descriu faptele de vitejie ale românilor sau încrustate în zidul mausoleului de la Plevna ori al celui de la Griviţa. Alte nume au rămas necunoscute, dar toate s-au contopit

într-unul singur: acela de român! Eroismul s-a manifestat în multiple feluri. Desigur, mai întâi în lupta cu arma în mână, asaltând şi cucerind prin mari jertfe redutele Griviţa, Rahova şi cetatea Plevna sau în crâncena bătălie de la Smârdan.

Vasile Alecsandri a fost poetul ce a glorificat anul 1877. Poezii din ciclul „Ostaşii noştri”, ca „Sergentul”, „Peneş Curcanul”, „Hora de la Griviţa”, „Căpitanul Romano”, vor rămâne nemuritoare, ca şi faptele eroilor înşişi; Nicolae Grigorescu a pictat, schiţând chiar pe linia frontului, multe scene de război şi, mai ales, celebra pânză „Atacul de la Smârdan”; medicii, în frunte cu generalul Carol Davila, au îngrijit pe răniţi, salvând multe vieţi omeneşti şi redând pe unii luptei. Pe drept cuvânt spunea în poezie Vasile Alecsandri, referindu-se la eroismul românesc: „Astăzi lumea ne cunoaşte, / Român zice, viteaz zice!”

Pornind la luptă cu eroismul lor legendar, românii s-au acoperit de glorie.

ÎNSEMNĂTATEA CUCERIRII INDEPENDENŢEI

În noiembrie 1877, când a căzut cetatea Plevnei, comandantul suprem al oştilor otomane, Osman-Paşa, a predat steagul cetăţii colonelului român Mihail Cerchez. După alte biruinţe, care au permis trupelor ruse să înainteze până la Adrianopol, sultanul s-a văzut nevoit să consimtă la încheierea păcii. Tratatul s-a semnat mai întâi la San-Stefano şi apoi la Berlin. Prin tratatul de la Berlin (1878), România.

Serbia şi Muntenegru deveneau independente. Românii reluau străvechiul teritoriu românesc al Dobrogei, care fusese stăpânit, aşa cum se ştie, de Mircea cel Bătrân. În felul acesta, România intra şi în posesia portului Constanţa, dobândind ieşire la mare. Pe plan politic.

Războiul de Independenţă se desfăşurase în vreme ce domnitor era prinţul Carol, venit în ţară în anul 1866, după abdicarea domnitorului

Alexandru Ioan I. Prinţul Carol făcea parte dintr-o dinastie domnitoare din Prusia, numită Hohenzollern. În

1881, statul român s-a proclamat regat şi Carol I – rege.

Cucerirea independenţei a constituit un moment de răscruce în România, accelerând intrarea sa pe calea dezvoltării moderne.

RĂSCOALA ŢĂRANILOR DE LA 1907

La sate, viaţa era din ce în ce mai grea pentru majoritatea ţăranilor, care, siliţi de mizerie, s-au văzut nevoiţi să-şi vândă ogorul cu care fuseseră împroprietăriţi, la 1864, de Cuza. Astfel, ei trebuiau să muncească pe pământul moşierilor, în schimbul obţinerii produselor necesare traiului. De la o vreme, boierii au început să dea, pentru o sumă de bani, administrarea moşiei unor arendaşi, care încercau să obţină venituri cât mai mari, plătind munca ţăranilor cu din ce în ce mai puţine cereale. Astfel jecmăniţi, ţăranii ajunseseră muritori de foame, produsele primite neajungându-le să-şi hrănească familiile din toamnă până în primăvară. În aceste condiţii, pelagra şi tuberculoza storceau, la fel de nemiloase, vlaga din aceşti năpăstuiţi de sărăcie.

Nemulţumirea ţăranilor s-a transformat în răzvrătire în februarie 1907, când, începând din satul Flămânzi, din nordul Moldovei, focul răscoalei s-a întins în toate judeţele ţării, cu deosebire în Botoşani, Dorohoi, Iaşi, Suceava, Neamţ, Roman, Bacău, Vaslui, Fălciu, Râmnicu-Sărat, Buzău, Teleorman, Vlaşca, Olt. Pojarul răscoalei a fost înăbuşit cu forţa, unele sate fiind distruse cu tunul şi mulţi ţărani plătind cu viaţa încercarea de a-şi îmbunătăţi soarta şi de a pedepsi nedreptatea.

Aceste evenimente tragice dovedeau că sunt necesare o nouă împroprietărire şi adoptarea unor măsuri de uşurare a vieţii acestei mari categorii sociale, a cărei muncă stătea la baza bunăstării societăţii. Mulţi scriitori şi oameni politici au protestat împotriva barbariei cu care a fost înăbuşită răscoala, între ei, glasul lui Iorga a fost cel mai puternic în rostirea unui blestem la adresa celor care i-au adus pe ţărani în această situaţie, iar Liviu Rebreanu a înfăţişat, în zguduitorul său roman „Răscoala”, dramatismul acestui grav eveniment social de la începutul

secolului XX.

ROMÂNIA ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1914 – 1918)

MARILE PUTERI DEZLĂNŢUIE RĂZBOIUL

La 15 iulie 1914, invocând drept pretext atentatul de la Sarajevo împotriva principelui moştenitor al Austro-Ungariei, Franz-Ferdinand, marile puteri încep un război de mari proporţii, care se întinde treptat, pornind din Europa, pe toate continentele. Ele s-au grupat în două mari tabere militare: *Tripla înţelegere* (Antanta), din care făceau parte Anglia, Franţa şi Rusia, şi *Tripla Alianţă:* Germania, Austro-Ungaria şi, la început, Italia. Statele mici s-au alăturat, pe rând, unuia sau altuia din cele două blocuri, în funcţie de interesele pe care le urmăreau. Prin atitudinea ei agresivă, urmărind dominaţia lumii, Germania grăbeşte dezlănţuirea războiului.

NEUTRALITATEA ROMÂNIEI

Primul Război Mondial a început în iulie 1914. Doi ani (1914 – 1916) România a fost neutră. În acest timp, guvernul român a fost atent la desfăşurarea operaţiunilor militare pe fronturile de luptă, interesul românilor de a intra în război nu era acela de a ocupa teritorii ce nu le aparţineau, ci de a elibera teritoriile româneşti aflate sub stăpânire străină. În acest scop, o delegaţie română condusă de primul ministru Ion I.C. Brătianu a mers la Londra, unde a purtat tratative cu reprezentanţii Antantei. La 4 august 1916 s-a semnat la Bucureşti un tratat de alianţă între România şi puterile Antantei, precum şi o convenţie militară. Conform acesteia, România a intrat în război la 14 august 1916, de partea Antantei, hotărâtă ca prin luptă şi jertfă, ca de atâtea ori în frământata sa istorie, să reîntregească hotarele strămoşeşti.

ROMÂNII TREC CARPAŢII

Armatele române au trecut Carpaţii în Transilvania pentru a o elibera de sub stăpânirea Austro-Ungariei. Umbrele lui Mihai şi Iancu stăruiau vii în inimile soldaţilor. Din nou se cânta „Deşteaptă-te, române!”, imnul de la

1848, şi marşul zilei „Treceţi batalioane române Carpaţii”. Fraţii din Transilvania îi primesc cu urale şi flori. Ostaşii români luptă cu entuziasm, izbutind să elibereze o parte din sudul Transilvaniei, deşi erau în condiţii de inferioritate numerică şi slabă dotare cu armament. Trupele germane şi austro-ungare au început curând ofensiva spre Carpaţi, silindu-i pe români să se retragă.

Pe Olt şi pe Jiu, românii au înscris pagini de măreaţă epopee. Au murit la datorie ostaşi şi ofiţeri. Pe valea Jiului a căzut la datorie generalul Ion Dragalina, iar pe Olt, generalul David Praporgescu. În Dobrogea, armatele germane, la care s-au adăugat armate bulgare şi turceşti, au dat o grea lovitură românilor, lipsiţi de sprijinul militar pe care Antanta se obligase prin tratat să îl dea. O altă grupare masivă germană a pătruns pe la Zimnicea, trecând Dunărea în teritoriul românesc.

Armatele române erau în pericol de a fi prinse între două fronturi. În aceste grele condiţii, se ordonă retragerea în Moldova. Curtea regală, regele Ferdinand, guvernul şi administraţia şi-au mutat sediul la Iaşi. Germanii ocupă Muntenia şi capitala ţării, motiv pentru care situaţia românilor era foarte grea.

STRĂLUCITELE VICTORII DE LA MĂRĂŞTI, MĂRĂŞEŞTI, OITUZ

În vara anului 1917, duşmanii, care ocupau atunci aproape tot pământul ţării, se aruncă asupra Moldovei. Cu eroismul legendar de care dăduseră dovadă moşii şi strămoşii lor, apărându-şi cu străşnicie moşia, sub deviza „Pe-aici nu se trece!”, românii au obţinut strălucite biruinţe pe frontul de la Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz. Numele lor a rămas încrustat pe vecie în bronzul istoriei. Între ei: generalul Alexandru Averescu, generalul Eremia Grigorescu, căpitanul Grigore Ignat, grenadierul Constantin Muşat, sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu, eroina de la Jiu. Mausoleul de la Mărăşeşti străjuieşte şi astăzi ca semn de cinstire peste veacuri a faptei româneşti de atunci. Această biruinţă a însemnat începutul izgonirii duşmanului de pe pământul ţării şi a apropiat ziua Unirii

celei mari şi depline a românilor.

MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918

UNIREA VINE DIN TRECUT!

Ca şi independenţa, lupta pentru Unire aparţine veacurilor de luptă şi jertfă, dorinţei tuturor românilor de a trăi într-o singură ţară, în hotarele ei strămoşeşti. Fapta lui Mihai de la 1600 se izbise de vitregia vremurilor, dar rămăsese în inimile românilor. La 24 Ianuarie 1859, se uniseră doar Ţara Românească şi Moldova. În urma Războiului de Independenţă din 1877 şi Dobrogea revenise la patria mamă. Totuşi mai erau teritorii româneşti stăpânite de străini. Clipa Unirii celei mari se apropia cu paşi repezi!

ADUNAREA ISTORICĂ DE LA ALBA IULIA

Germania şi Austro-Ungaria au fost înfrânte în război. Imperiul austro-ungar s-a prăbuşit şi popoarele oprimate s-au eliberat. În felul acesta s-a creat şi pentru români posibilitatea de a realiza Unirea. În martie 1918, străvechiul teritoriu românesc dintre Prut şi Nistru, numit Basarabia, care fusese ocupat de Rusia ţaristă, se uneşte cu România. În noiembrie 1918, acelaşi lucru se înfăptuieşte şi cu Bucovina.

În Transilvania, oameni politici patrioţi, care cunoscuseră închisorile şi prigoana statului austro-ungar în neclintirea cu care au luptat pentru libertatea naţională, au declanşat o vastă campanie de mobilizare a întregii suflări româneşti, pentru a-şi exprima, într-o mare adunare plebiscitară, dorinţa firească de a se elibera de sub asuprirea străină. Între ei, în primele rânduri, se afla preotul Vasile Lucaciu, cel ce suferise, în procesul celor 300 de memorandişti, de la 1894, cea mai aspră condamnare: cinci ani de temniţă.

La 1 Decembrie 1918, Marea Adunare populară de la Alba Iulia hotărăşte unirea Transilvaniei cu România. Actul de proclamare a Unirii a fost citit de unul dintre fruntaşii luptei naţionale, Vasile Goldiş. Peste 100.000 de participanţi la acest eveniment istoric măreţ, purtând eşarfe tricolore şi strigând „Trăiască România!”, au

aprobat cu bucurie nestăvilită unirea Transilvaniei cu Ţara. Ei cântau imnul scump românilor: „Pe-a nostru steag”. Reprezentanţii ungurilor, ai germanilor şi ai şvabilor au aprobat şi ei acest act istoric.

ÎNSEMNĂTATEA ŞI ÎNVĂŢĂMINTELE UNIRII

Unirea cea Mare a însemnat încununarea unei lupte seculare şi realizarea *statului naţional unitar român,* eveniment ce s-a înfăptuit sub sceptrul regelui Ferdinand. Un rol important în desăvârşirea Unirii l-au avut Iuliu Maniu şi Ionel I.C. Brătianu. Totodată s-a putut vedea că, dacă românii n-ar fi dat noi jertfe, nici această Unire nu le-ar fi venit de-a gata, din bunăvoinţa marilor puteri, la masa tratativelor. Eroismul poporului s-a dovedit încă o dată o forţă de neînvins, care deschidea României calea afirmării ei depline în istorie.

PROGRESE CULTURALE

Epoca Modernă (1848 – 1918) a înregistrat şi un avânt deosebit în viaţa culturală a ţării. Scriitori, poeţi, artişti, istorici, oameni de ştiinţă vor îmbogăţi cultura românească pe toate planurile. Acum se afirmă Nicolae Bălcescu, I. Heliade Rădulescu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, strălucita generaţie de la 1848, urmată imediat de Alexandru Odobescu, B.P. Haşdeu, Al. Davila, Titu Maiorescu, Ion Creangă, Ioan Slavici, George Coşbuc, I.L. Caragiale, B. Şt. Delavrancea, precum şi de geniul poeziei româneşti, Luceafărul ei, „poetul nepereche”, Mihai Eminescu.

Exceptând „Şcoala Ardeleană” (Samuil Micu, Gheorghe Şincai, Petru Maior) – care afirmase cu putere sentimentul naţional şi conştiinţa naţională – şi pe poeţii Văcăreşti – care înseamnă începutul literaturii noastre culte –, generaţia de la 1848 a marcat o primă treaptă în slujirea sfintelor idealuri româneşti de unitate şi independenţă. Cel mai de seamă dintre ei, „bardul de la Mirceşti”, Vasile Alecsandri, legat idisolubil de cele trei mari momente istorice ale afirmării naţiunii române şi ale Epocii Moderne (1848, 1859, 1877), a fost expresia

„poetului ce cântă a patriei mărire”. Ca întreaga sa generaţie, el a avut grijă, urmând îndemnul lui Ienăchiţă Văcărescu, să lase moştenire urmaşilor „creşterea limbii româneşti şi-a patriei cinstire”.

Cât de frumos o spune Alecsandri, la naşterea ca poet a lui Eminescu:

„E unul care cântă mai dulce decât mine?
Cu-atăt mai bine ţării, şi lui cu-atăt mai bine.
Apuce înainte s-ajungă cât de sus.
La răsăritu-i falnicse-nchină-al meu apus”.

La rândul lui, Eminescu lăsa urmaşilor, ca un alt minunat testament spiritual, comoara poeziei sale şi dorinţa fierbinte ca la trecutul ei mare România să aibă parte şi de un mare şi fericit viitor. Poetul a dezvăluit sensibilitatea şi profunzimea de gândire a neamului său, a dat strălucire cuvântului şi s-a impus ca o culme către care a tins de atunci sufletul românesc.

Ca poet naţional, Mihai Eminescu a fost strâns legat de întreaga noastră istorie; prin geniul său a dus peste hotare, mai bine decât oricine, faima şi specificul naţiunii române, astfel încât se poate spune despre România că este patria lui Eminescu, aşa cum, de pildă, se spune despre Italia că este patria lui Dante, Anglia – a lui Shakespeare, Spania – a lui Cervantes.

George Enescu, un alt geniu al spiritualităţii româneşti, îşi va începe activitatea în acel sfârşit de Epocă Modernă, strălucit mesager dăruit de poporul român culturii universale. Pe un alt plan deci, dar tot de înaltă simţire şi spiritualitate românească, de multe ori în străinătate se vorbeşte despre România drept „patria lui George Enescu”.

Epoca Contemporană, deschisă de Marea Unire din 1918, şi-a găsit maxima afirmare pe plan cultural în perioada interbelică (1918 – 1939). Continuând tradiţiile culturii româneşti din Evul Mediu şi Epoca Modernă, românii au dat din nou oameni de mare valoare culturii universale. Demnă de remarcat este prezenţa unor personalităţi de răsunet internaţional şi de prestigiu în

toate domeniile culturii.

Literatura clasică românească este dezvoltată de titanii realismului nostru: Mihail Sadoveanu (supranumit şi „Ceahlăul prozei româneşti”), scriitor profund, care scrie opere remarcabile, precum „Fraţii Jderi”, „Neamul Şoimăreştilor” sau „Baltagul”; Liviu Rebreanu, scriitor complex şi profund, cu romanele sale sociale şi istorice: „Ion”, „Răscoala”, „Pădurea spânzuraţilor”; Cezar Petrescu, în romanele sale, creează o galerie imensă de personaje, putând fi asemuit cu Balzac al francezilor (în romanul cel mai reprezentativ, „întunecare”, este admirabil zugrăvită lumea românească ieşită din Primul Război Mondial); nemuritoare rămâne opera lui Camil Petrescu, prin romanele sale „Un om între oameni” (viaţa lui Nicolae Bălcescu) şi „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război” (popas la acelaşi capitol al războiului de reîntregire al românilor).

În paralel cu prozatorii, se remarcă poeţii, dintre care excelează Tudor Arghezi, George Bacovia, Ion Barbu, Octavian Goga, Şt. O. Iosif, Lucian Blaga – genii ale simţirii şi gândirii româneşti.

Realismului i se adaugă şi alte curente ca: semănătorismul, poporanismul (având ca reprezentant pe C. Stere) şi mai ales simbolismul, pornind de la poetul Alexandru Macedonski şi continuând cu poezia muzicală a lui Ion Minulescu. Au apărut şi curente de avangardă, care, pentru a atinge originalitatea şi a se impune, cultivau o literatură şi artă abstracte, în afara realităţii cotidiene. Astfel au fost cubismul, dadaismul, futurismul (gândirea despre viitor) etc. Majoritatea acestor curente nu s-au putut însă concretiza în opere de substanţă, dovedindu-se doar experienţe.

Acestor mari creatori, li se adaugă nume de ales răsunet şi în plan universal, precum Mircea Eliade, Eugen Ionescu şi Constantin Noica. În jurul principalelor publicaţii ale vremii interbelice se nasc adevărate centre de creaţie literară şi artistică, cum ar fi: „Viaţa Românească”, sub conducerea lui Garabet Ibrăileanu,

„Zburătorul”, îndrumat de Eugen Lovinescu şi „Gândirea”, al cărei ideolog a fost poetul Nichifor Crainic. La cei doi mari critici literari, Ibrăileanu şi Lovinescu, teoria şi critica literară au adăugat numele prestigioase ale lui George Călinescu şi Tudor Vianu.

Arta dăruieşte pe inegalabilul Constantin Brâncuşi. Acesta creează o operă de mari proporţii, de inspiraţie populară, căreia îi imprimă suflul modern în lucrări ca: Masa tăcerii, Poarta sărutului, Coloana Infinitului, Pasărea măiastră. Nume şi opere de neuitat în domeniul picturii vor înscrie: Th. Pallady, G. Petraşcu, Nicolae Tonitza, Camil Ressu, Jean Al. Steriadi, Ion Ţuculescu. Toţi aceştia continuă, într-o nouă concepţie şi viziune artistică, opera marilor înaintaşi ai Epocii Moderne: Nicolae Grigorescu, Theodor Aman, Gheorghe Tattarescu, Carol Storck, Ion Andreescu, Ştefan Luchian. Arhitectura românească reliefează puternica personalitate a lui Ion Mincu şi Petre Antonescu. George Enescu duce arta componistică la apogeu prin „Rapsodia română”.

Din peisajul disciplinelor umaniste, istoria, patronată de muza Clio, este strălucit reprezentată de marele nostru cărturar Nicolae Iorga, „Luceafăr al istoriei românilor, care are o operă vastă, ca şi a lui Dimitrie Cantemir odinioară, înscrisă în mai multe domenii ale culturii şi ale creaţiei. Alături de el, se impun prestigioşii A.D. Xenopol, Vasile Pârvan, D. Onciul, Gh.

Brătianu, Ion Nistor, Ioan Lupaş. Filosofia românească prezintă nume de mare prestigiu: Lucian Blaga, Mircea Eliade, P. P.

Negulescu, Emil Cioran, C. Rădulescu-Motru, Nae Ionescu, D.D. Roşca. În sociologie se remarcă Dimitrie Gusti.

Nu există domeniu al ştiinţelor pe care creatorii români să nu-l fi cercetat şi onorat prin mari şi durabile opere. Să nu-i uităm astfel pe nemuritorii temerari ai tehnicii aviaţiei, ai zborurilor înalte: Aurel Vlaicu, Traian Vuia, Henri Coandă; pe matematicienii: Gh. Ţiţeica, Dimitrie Pompeiu, Traian Lalescu; pe fizicienii Ştefan

Procopiu, Horia Hulubei, Eugen Bădărău; pe chimiştii: Gh. Spacu, C. Neniţescu şi G. Longinescu; pe geografii: Simion Mehedinţi şi Gh. Vâlsan; pe geologii: I. Simionescu, Gh. Munteanu-Murgoci şi Ludovic Mrazek; pe biologii: Emil Racoviţă, Grigore Antipa. Ştiinţa medicinei a fost ilustru reprezentată de Victor Babeş, Ioan Cantacuzino, Gheorghe Marinescu. În ştiinţele juridice s-au distins: Nicolae Titulescu (unul dintre cei mai mari diplomaţi ai perioadei interbelice), Mircea Djuvara, Andrei Rădulescu.

Sunt numai câteva nume de oameni iluştri cu care cultura noastră se afirmă şi se mândreşte. Ei au făcut onoare ţării, fiind, prin cultură, la înălţimea faptelor de seamă din istoria românilor.

CU FAŢA SPRE VIITOR

(SINTEZĂ CRONOLOGICĂ DE ISTORIE CONTEMPORANĂ)

Mare bucurie cuprinsese sufletele românilor în acea zi de
1 Decembrie a anului 1918! Deşi era în plină iarnă, parcă venise primăvara pe plaiurile româneşti. Patria română semăna cu o mamă căreia mâini hrăpăreţe îi răpiseră copiii şi acum îi regăsea, după amar de ani, şi putea fi fericită să-i strângă la pieptul ei. Poporul român îşi glorifica eroii căzuţi la datorie pentru reîntregirea neamului. Toţi ştiau însă cât de mari fuseseră jertfele pentru ca România să renască în hotarele ei strămoşeşti. Războiul pricinuise pagube uriaşe, atât materiale, cât şi umane. Economia era ruinată. Mulţi dintre cei întorşi la vetre erau mutilaţi de focul războiului. Câte familii în suferinţă, câţi părinţi şi copii care-i plângeau pe cei dispăruţi!

Dar poporul român a găsit iar acea forţă care să-l ajute să nu se plece în faţa greutăţilor, ci să privească încrezător viitorul. A muncit şi de astă dată cu sârg, pentru a-şi vindeca rănile, pentru refacerea şi renaşterea României. Binefacerile nu au întârziat să se arate. Un rol important în refacerea vieţii economice l-a avut faptul că, acum, bogăţiile întregii ţări puteau fi folosite de români în

scopul progresului societăţii româneşti. Legăturile dintre românii de pe ambele versante ale Carpaţilor, care veacuri de-a rândul fuseseră menţinute doar prin credinţa în cauza unităţii, acum nu mai erau stăvilite de nicio oprelişte. Un lucru rămânea limpede: poporul nostru n-a putut fi clintit din locul lui de pe pământ, nu i-au putut fi smulse rădăcinile, nimeni nu l-a putut face să-şi uite fiinţa. El şi-a păstrat credinţa în dreptate şi libertate. Cele mai înaintate elemente ale poporului – cărturarii – dintre care în primul rând scriitorii, au fost purtătorii de cuvânt ai celor mai înalte idealuri şi sentimente patriotice. În scurt timp, trăind în pace cu toţi vecinii, România a renăscut şi a progresat.

În anii 1929 – 1933, România, ca şi celelalte state ale lumii, a trecut printr-o necruţătoare criză, ce a adus noi dureri şi suferinţe. Ieşită din această situaţie, în plină refacere, viitorul se întunecă din nou. Norii se abătură deasupra Carpaţilor. Se înfiripase în Europa şi creştea ca un balaur cu mai multe capete un duşman înverşunat al popoarelor – fascismul german al lui Hitler. Metodele fascismului erau teroarea, jaful, asasinatele, scopul lui – cotropirea şi dominaţia mondială. În anii 1933 – 1939, principalele state fasciste – Germania, Italia şi Japonia – au iniţiat războaie sau acţiuni agresive asupra unor state independente, iar la 1 septembrie
1939, prin invadarea Poloniei, au dezlănţuit al Doilea Război Mondial.

În România, Hitler şi-a găsit adepţi în Garda de Fier. Poporul român a cunoscut iar o vreme crâncenă, timp în care au fost ucişi mulţi luptători pentru dreptate şi libertate. Marele cărturar Nicolae Iorga a plătit cu viaţa faptul că acuzase cu tărie fascismul. România a cunoscut din nou dureri. Ţara a pierdut părţi din trupul său şi a sângerat din plin. În anul
1940, ca urmare a pactului Molotov-Ribbentrop, Uniunea Sovietică a ocupat provinciile româneşti Basarabia şi Bucovina.

Dictatul de la Viena i-a îngăduit Ungariei să ocupe

nordul Transilvaniei, iar Bulgaria şi-a însuşit teritoriul din sudul Dobrogei, numit Cadrilater, cu frumoasa şi pitoreasca staţiune Balcic. Însăşi existenţa României era ameninţată!

O consecinţă imediată a acestor cedări a fost abdicarea lui Carol al II-lea (6 septembrie 1940) şi instalarea la cârma ţării a generalului Ion Antonescu. Asociaţi la guvernare, legionarii vor urmări să acapareze puterea politică, dezlănţuind o rebeliune sângeroasă (21 ianuarie 1941), înăbuşită prompt de armată, care a acordat sprijin lui Ion Antonescu, asigurându-i astfel stabilitatea guvernării. În aceste condiţii, România s-a alăturat Germaniei în războiul împotriva Uniunii Sovietice (22 iunie 1941), urmărind să-şi redobândească teritoriile anexate.

Suferinţele aduse de continuarea războiului şi înfrângerea Germaniei pe frontul rusesc au determinat în ţară declanşarea, printr-o lovitură de palat, a insurecţiei (23 august 1944), întoarcerea armelor împotriva trupelor de ocupaţie hitleriste făcând posibilă înfăptuirea celuilalt deziderat al românilor – eliberarea părţii de nord a Transilvaniei, răpită prin Dictatul de la Viena. Luptând cu vitejie, armata română a izbutit, cu grele jertfe de sânge, să izgonească trupele hitleristo-hortyste de pe pământul patriei (25 octombrie 1944), continuând însă lupta, alături de armatele aliate şi dincolo de fruntariile ţării – în Ungaria, Cehoslovacia şi Austria – până la capitularea hitleriştilor (9 mai 1945). Mulţi ostaşi români s-au jertfit astfel pentru libertatea popoarelor, contribuţia armată a României situându-se pe locul al IV-lea în rândul ţărilor care au învins fascismul (după Statele Unite ale Americii, Marea Britanie şi U.R.S.S.). Dar parcă românii nu plătiseră îndeajuns setea lor de libertate. Au venit noi dureri şi frământări. Contribuţia României la victorie a fost trecută sub tăcere, fiind socotită ţară învinsă şi impunându-i-se plata către U.R.S.S. a unei uriaşe datorii de război. Ţara rămânea în continuare sub ocupaţie. Apoi, în perioada 1946 – 1953, au urmat schimbările legate de instaurarea

unui nou regim politic, prin formarea unui guvern condus de Petru Groza (6 martie 1945), în care comuniştii aveau o mare pondere, şi care, sub presiunea forţelor de ocupaţie, au declanşat schimbări de structură, potrivit modelului sovietic. Regele Mihai a fost constrâns să abdice (30 decembrie 1947); Marea Adunare Naţională, rezultată din alegeri (martie 1948), a adoptat Constituţia Republicii Populare Române, care prevedea cadrul juridic de înfăptuire a programului comuniştilor. Măsurile economice, precum reforma agrară (începută din 1945), naţionalizarea principalelor întreprinderi industriale şi instituţii bancare, trecerea la dezvoltarea centralizată şi planificată a economiei (iulie 1948), cu impunerea unor ritmuri rapide de dezvoltare a industriei grele, colectivizarea forţată a agriculturii (1949 – 1962) au produs schimbări radicale în structura societăţii româneşti. Ca răspuns dat planurilor integraţioniste preconizate de CAER (organism regional cu sediul la Moscova, creat în 1949), care rezerva României un rol preponderent agrar, s-a intensificat ritmul dezvoltării industriale. Creşterile realizate s-au obţinut cu preţul unor mari eforturi şi suferinţe, provocând şi reacţii de opoziţie. Sistemul politic a reprimat însă orice încercare de rezistenţă, prin dizolvarea partidelor politice şi arestarea (în unele cazuri chiar suprimarea) opozanţilor. Regimul politic dobândise astfel încrederea necesară pentru ca trupele sovietice să părăsească ţara (1958), retragerea lor fiind un fapt pozitiv, întrucât dispărea cel mai eficient mijloc de presiune asupra României.

Creşterea puterii economice şi retragerea trupelor sovietice au făcut posibilă o relaxare a regimului politic, care urmărea realizarea unui consens naţional şi o orientare mai independentă faţă de modelul sovietic stalinist, cu iniţiative proprii în politica internă şi externă.

Numeroase valori naţionale puse la index în decursul unui deceniu (1949 – 1959) au fost readuse în circuitul cultural. Poporul român îşi redobândea treptat încrederea în viitor. După moartea lui Gh. Gheorghiu-Dej şi preluarea

puterii de către Nicolae Ceauşescu (1965), a urmat un deceniu în care aceste tendinţe s-au menţinut, iar ritmurile rapide de dezvoltare au permis un progres economic mai intens, România declarându-se republică socialistă (1965). Profitând de această atmosferă propice acceptării regimului său, Nicolae Ceauşescu a instaurat treptat o guvernare autoritară, un regim politic prezidenţial totalitar, bazat în ultimii ani pe un exacerbat cult al personalităţii. Stabilirea unor obiective ambiţioase în faţa economiei a impus privaţiuni acerbe populaţiei. Regimul autoritar s-a extins şi a căutat să năruie ceea ce a avut mai sfânt şi mai durabil poporul român în istorie – tradiţiile şi datinile seculare, în iluzoria idee a construirii comunismului, încălcând drepturile şi libertăţile umane. Acest fapt a provocat izbucnirea revoltei din decembrie 1989, a cărei flacără s-a aprins la Timişoara, apoi la Bucureşti şi în întreaga României.

Evenimentul urma declanşării revoltelor împotriva regimurilor comuniste din ţările socialiste ale Europei (Germania de Est, Cehoslovacia, Bulgaria), dar răspundea şi spiritului românesc neîncătuşat, care a scris astfel o nouă pagină în istoria contemporană.

Acum, când ajungem la capătul acestei poveşti – pentru că o poveste adevărată şi fără pereche este istoria neamului românesc –, avem imaginea celor trei feţe ale istoriei: *trecutul, prezentul* şi *viitorul.* Ce învăţăminte putem trage noi din trecut? Că suntem un popor viteaz, drept, neplecat în faţa furtunilor, harnic, bun şi înţelept! Prezentul îl trăim plin de seva acestei moşteniri fără egal, pe care avem datoria să o continuăm spre a o rodnici şi înflori. Înfioraţi de sentimentul iubirii pentru ţară, cel mai înălţător sentiment, având în gând imaginea patriei, împreună cu Alecu Russo să ne punem şi noi întrebarea plină de înţelepciune şi de har: „Care e mai frumoasă decât tine între toate ţările semănate de Domnul pe pământ?” Cu faţa spre viitor, încrezători în forţele noastre, ale tuturor, să răspundem cu inima curată şi dreaptă: „Tu eşti cea mai frumoasă ţară, România mea nemuritoare!”

ALMAŞ, DUMITRU, *Miron Costin,* Editura Meridiane.
Bucureşti, 1973.
BĂLCESCU, NICOLAE, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul,* E.P.L., Bucureşti, 1967.
BRĂTIANU, I. GH., *Tradiţia istorică despre întemeierea statelor româneşti,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1980.
CANTACUZINO, *Istoria Ţării Româneşti,* în voi.:
CONSTANTIN *Cronicari munteni,* 1, Editura
STOLNICUL, Minerva, Bucureşti, 1984.
CANTEMIR, DIMITRIE, *Descrierea Moldovei,* Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1978.
COSTIN, MIRON, *Opere,* E.S.P.L.A.
Bucureşti, 1958.
GANE, C., *Trecute vieţi de doamne şi domniţe,* Editura Junimea, Iaşi, vol. I (1971); vol. II (1972); vol. III (1973).
GIURESCU, CONST. C., *Istoria românilor din cele mai*
GIURESCU, DINU C., *vechi timpuri până astăzi.*
Editura Albatros.
Bucureşti, 1971.
GOROVEI, *Muşatinii,* Editura Albatros.
SORIN ŞTEFAN, Bucureşti, 1976.
HAŞDEU, P.B., *Scrieri istorice*, vol. I şi II.
Editura Albatros.
Bucureşti, 1973.
IORGA, N., *Scrieri istorice,* Editura Albatros, vol. I şi II, Bucureşti, 1973.
KOGĂLNICEANU, M., *Scrieri,* Editura Tineretului.
Bucureşti, 1967; voi I şi II.
MAIOR, PETRU, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, vol. I şi II, Editura Albatros, Bucureşti, 1971.
NECULCE, ION, *Letopiseţul Ţării Moldovei şi O seamă de cuvinte,* E.S.P.L.A., Bucureşti, 1955.
ONCIUL, DIMITRIE, *Studii de istorie,* Editura Albatros, Bucureşti, 1971.
PANAITESCU, P.P. *Istoria românilor.*

Bucureşti, 1993.
PASCU, ŞTEFAN, *Avram Iancu, viaţa şi faptele unui erou şi martir,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1972.
PÂRVAN, VASILE, *Dacia,* Editura Ştiinţifică.
Bucureşti, 1972.
POPESCU, *Basarabii,* Editura Albatros.
PETRU DEMETRU, Bucureşti, 1989.
SADOVEANU, MIHAIL, *Viaţa lui Ştefan cel Mare.*
Editura Meridiane.
Bucureşti, 1970.
URECHE, GRIGORE, *Letopiseţul Ţării Moldovei.*
E.S.P.L.A., Bucureşti, 1955.
XENOPOL, A.D., *Istoria românilor din Dacia Traiană,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, ediţia a IV-a, Bucureşti, vol. I (1985), vol. II (1986), vol. III (1988), vol. IV (1993).

CUPRINS

Istoria – cea dintâi carte a unei naţiuni 7
În trecutul îndepărtat, pe aceste meleaguri 8
Dacii – strămoşii noştri cei dintâi 13
Războaiele dintre daci şi romani 17
Dacia romană 20
„Vin şi hunii, vin şi goţii…” 22
Formarea poporului român şi a limbii române 24
O salbă de mândre cnezate şi voievodate 27
Puternicul voievodat românesc din inima tării:

Transilvania 28
Basarab întemeiază statul independent Ţara Românească 30
Bogdan I întemeiază statul independent românesc Moldova 32
Mircea cel Bătrân – Luceafărul Basarabilor 34
Lupta pentru independenţă condusă de Mircea cel Bătrân 36
Vrednicul Alexandru cel Bun – domnul Moldovei 37
Sub flamura Bobâlnei 39
Marea luptă antiotomană condusă de Iancu de

Hunedoara 41
Un domnitor viteaz şi drept: Vlad Ţepeş 43
Ştefan cel Mare şi nebiruit – domnul Moldovei 45
Ştefan cel Mare conduce poporul în lupta pentru independenţă 47
Gheorghe Doja, „Regele ţăranilor” 49
Urmaşi vrednici de Vlad Ţepeş şi Ştefan cel Mare 50
Neasemuitele fapte ale lui Mihai-Vodă Viteazul 52
Prima Unire şi refacerea Daciei de către Mihai Viteazul 55
Urmaşii lui Mihai Viteazul 57
Poporul român în epoca fanarioţilor şi sub dominaţia habsburgilor 60
Răscoala lui Horea pentru libertate şi dreptate socială 62
Revoluţia din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu 64
Revoluţia de la 1848 66
Ţările române, Muntenia şi Moldova, se unesc 68
Gloriosul Război pentru Independenţă de la 1877 69
Răscoala ţăranilor de la 1907 73
România în Primul Război Mondial (1914 – 1918) 74
Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 76
Progrese culturale 78
Cu faţa spre viitor *(sinteză cronologică de istorie contemporană)* 84
Bibliografie selectivă 91